

Vzdělávání a začleňování Romů do mateřských a základních škol ve Zlínském kraji

Dominika Vávrová

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dominika Vávrová**

Osobní číslo: **H130238**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vzdělávání a začleňování Romů do mateřských a základních škol ve Zlínském kraji**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti multikulturní pedagogiky a romské kultury.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníků.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- BALVÍN, Jaroslav. Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka. Praha: Radix, 2008. ISBN 978-80-86031-83-5.**
- BALVÍN, Jaroslav and Lukasz KWADRANS. Situation of Roma Minority in Czech, Hungary, Poland and Slovakia. Wroclaw: Foundation of Social Integration Prom Publication sponsored by The International Visegrad Fund, 2010. ISBN 978-83-928354-6-2.**
- HLADÍK, Jakub. Multikulturní výchova: (Socializace a integrace menšin). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-424-9.**
- CHRÁSKA, Miroslav. Metody Pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.**
- LAUBEOVÁ, Laura a Beáta OLAHOVÁ. Rozvoj vzdělávání Romů v České republice. Roma Education Fund, 2007. ISBN 978-963-9832-00-8.**
- PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.**
- SAMKOVÁ, Klára. Romská otázka: Psychologické příčiny sociálního vyloučení Romů. Praha: Blinkr, 2012. ISBN 978-80-87579-03-9.**
- ŠOTOLOVÁ, Eva. Vzdělávání Romů. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1909-5.**

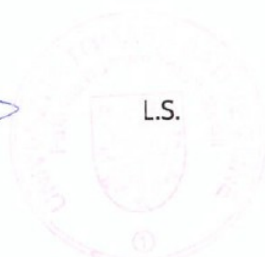
Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **7. prosince 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 7. prosince 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3.2.2014

..... Vávrova

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou vzdělávání a začleňování romských dětí do kolektivu v mateřských a základních školách, především ve Zlínském kraji. Práce je rozčleňena na dvě základní části – teoretickou a praktickou. Teoretická část vysvětluje danou problematiku v zahraniční i v české literatuře. Poté je zde vysvětlen vztah sociální problematiky k danému problému začleňování a vzdělávání romské dětské populace do společnosti majoritních dětí. Jsou zde vysvětleny i základní pojmy. Další část této bakalářské práce je věnovaná historii Romů a především pak vzdělávání Romů v dnešní době. Nalezneme zde i zmínku o nultých ročnících, a taky o důležitosti pedagogických asistentů ve školách. Bakalářská práce poté pokračuje konkrétním zaměřením na vzdělávání romských dětí ve Zlínském kraji. Následně je popsána základní škola Turkmenská ve Vsetíně a Agentura pro sociální začleňování. Praktická část obsahuje kvantitativní výzkum, jehož cílem bylo zjistit, zda se romské děti zapojují do kolektivu školy a do jaké míry jim v tom daná škola pomáhá. To všechno z pohledu učitelů a zaměstnanců školy.

Klíčová slova: Romové, majorita, minorita, integrace, diskriminace, vzdělávání, začleňování.

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with education and inclusion of roma children into collectives in nurseries and primary schools, especially in the Zlín Region. The thesis is divided into two parts - theoretical and practical. The theoretical part describes the issue in foreign and czech literature. Also, the theoretical part describes the relation between social issue of education and integration of roma children in majority population. In theoretical part there is an explanation of the basic concepts. Another part of thesis shows the history of Roma and especially education of Roma nowadays. Further, we can find mention about preschoolers. Also about importance of the pedagogical assistants in schools. The next chapter describes Turkmenská Elementary School Vsetín and Agency for Social Inclusion. The practical part includes quantitative research about integration of Roma children into col-

lective and how the school supports integration into collective from the point of view of teachers and school staff.

Keywords:

Romas, majority, minority, integration, discrimination, education, inclusion.

Ráda bych touto cestou poděkovala panu doc. PhDr. Mgr. Jaroslavovi Balvínovi CSc., za konzultace a odborné vedení mé bakalářské práce.

Velké poděkování patří i mé rodině, která mne ve studiu podporovala, také přátelům a spolužákům. Především bych chtěla poděkovat svému tatínkovi, za to, že se mnou měl velkou trpělivost, motivoval mne ke studiu a byl mi velkou oporou během celého studia na vysoké škole.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM.....	13
1.1 O STAVU ZKOUMÁNÍ TÉMATU V DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÉ LITERATUŘE.....	13
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	14
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM	16
2 HISTORIE ROMŮ.....	17
2.1 PŮVOD ROMŮ.....	17
2.2 ROMOVÉ V ČESKÉ REPUBLICE	18
2.3 ROMOVÉ A VZDĚLÁVÁNÍ DNES	21
3 ROMOVÉ VE ZLÍNSKÉM KRAJI	27
3.1 ZLÍNSKÝ KRAJ A EDUKAČNÍ OTÁZKY	28
3.2 ČLÁNKY Z NOVIN NAPŘÍČ ČASEM	30
3.3 INTEGRACE ROMŮ VE ZLÍNSKÉM KRAJI A VE VSETÍNĚ.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 CÍLE, METODY VÝZKUMU A SBĚRU DAT.....	36
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	40
5.1 ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	58
6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI, DISKUSE	62
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	69
SEZNAM GRAFŮ	70
SEZNAM TABULEK.....	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	72

ÚVOD

*Hledati a nalézati způsob, jak by měli učit ti,
kteří vyučují, a jak by se naučili více ti, kteří se učí.*

J. A. Komenský

Jednou z možností, proč jsou Romové nepochopení, na okraji společnosti a tolik závislí na státu, je téměř nulové vzdělání. A právě vzdělání je tolik potřebné v dnešní moderní společnosti. Vzdělaný člověk má mnohem více možností uplatnění ve společnosti, je samostatný a není odkázaný na sociální dávky.

V této bakalářské práci se budeme zabývat vzděláním a začleňováním Romů ve Zlínském kraji do majoritní společnosti dětí a to už od útlého věku dítěte. Mnozí rodiče berou docházku do mateřských a základních škol a s tím spojené začleňování jako samozřejmost, to ovšem tak zcela neplatí pro romskou populaci.

Ze zprávy o stavu romské menšiny ve Zlínském kraji za rok 2013 vyplývá, že segregace Romů není příliš vysoká. V některých městech nebyla zjištěna vůbec, ale v městě Vsetín tomu bylo jinak. *Míra segregace Romů v předškolním a základním vzdělávání v ZŠ a MŠ Turkmenská Vsetín, odpovídá četnosti výskytu mentálního postižení mezi žáky, kteří přicházejí z romského prostředí.* (Nersesjan Valentová, 2014). Zpráva se také zmiňuje o zásahu státní policie ČR. Na vyhodnocené téma zveřejnil svou odpověď odbor školství, mládeže a sportu ZK. Zlínský kraj ani školy v něm nebrání Romům v dostatečném vzdělání. Romové si volí školu podle svého bydliště a děti zde nejsou odmítány. Romská populace je na školách přijímána, avšak zákonní zástupci pro své děti upřednostňují vzdělávací programy s kolektivem romských dětí. Reakce krajské koordinátorky byla jednoznačná. Ředitelé základní škol nepřijmou romské děti s vysvětlením, že kapacita školy je maximálně naplněna. Rodiče se tak setkávají s nelehkým úkolem sehnat dítěti školu, často i v jiném místě bydliště, což má za následek špatnou účast na vyučování. Ta je navíc důsledkem i nelehké finanční situace, se kterou se mnoho romských rodin potýká.

V bakalářské práci se budeme zmiňovat o základní škole Turkmenské ve Vsetíně. Dále připomeneme Agenturu pro sociální začleňování, která se díky svým projektům snaží po-

moci Romům ve vybraných krajích. Oprášíme pár starých článků z Valašského deníku a deníku Naše Valašsko. A mnoho dalšího.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM

První kapitola bakalářské práce je věnovaná seznámení se s daným tématem. Důležitým úkolem je seznámení se s českou literaturou ale i literaturou z celého světa, jež se zabývá danou problematikou vzdělávání Romů a celkově literaturou o Romech.

Dále je potřeba vymezit vztah zkoumané problematiky k sociální pedagogice. Proto zde uvádíme, čím se sociální pedagogika jako věda zabývá a až následně propojujeme onu problematiku se sociální pedagogikou.

Neopomenutelnou poslední část první kapitoly tvoří vysvětlení základních pojmů v souvislosti se zvoleným tématem. Jak již název bakalářské práce napovídá, budeme zde především pojednávat o vzdělání, vzdělávání a výchově. To jsou první nejdůležitější pojmy, se kterými je nutné se seznámit. Dalšími důležitými pojmy, které nás budou celou práci provázet, jsou např.: majorita, minorita, multikulturní výchova, rasismus.

1.1 O stavu zkoumání tématu v domácí, zahraniční a cizojazyčné literatuře

Vzdělávání a začleňování Romů do společnosti je velmi aktuální téma, o kterém se píše již delší dobu. V České republice se tato problematika začala objevovat o něco později než v zahraniční literatuře, hlavně díky menší přistěhovalecké vlně.

K českým autorům píšícím všeobecně o Romech můžeme zařadit i následující: Petr Bakalář *Psychologie Romů* (Bakalář, 2004), Pavel Říčan *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti* (Říčan, 2000), dále Jakub Hladík *Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin)* (Hladík, 2006) a Klára Samková-Veselá a její publikace *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů* (Samková-Veselá, 2011).

Mezi nejznámější české autory věnující se problematice Romů v kontextu se vzděláváním bezpochyby patří Jaroslav Balvín s mnoha jeho publikacemi, např. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka* (Balvín, 2008) a *Romové a etika multikulturní výchovy* (Balvín, 1999). Dále Jan Průcha, který vydal: *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele* (Průcha, 2006). Dalšími autorkami věnující se problematice vzdělávání Romů je

Marie Rokosová *Přípravný ročník pro romské děti na základních školách* (Rokosová, 1997), Tatjana Šišková s edicí *Výchova k toleranci a proti rasismu* (Šišková, 2008) a v neposlední řadě se sluší uvést autorku Evu Šotolovou a její známou publikaci s názvem *Vzdělávání Romů* (Šotolová 2011).

Problematicke týkající se Romske populace se věnuje i mnoho zahraničních autorů, mezi něž můžeme zařadit i Norberta Mappes-Niediek s publikací *Chudáci Romové, zlí Cikáni: co je pravdy na našich předsudcích* (Mappes-Niediek, 2013), Anguse Fräsera s publikací *Cikáni* (Fraser, 1998) a mnoho dalších. Jak už jsme výše zmiňovali, zahraniční autoři byli nuceni tuto problematiku řešit mnohem dřív než domácí autoři a to díky otázkám k tématu přistěhovalců, jak tomu bylo v západní Evropě.

Nejen v odborných literaturách lze najít zmínky o minoritní skupině dětí. Pro nás je stěžejní dokument, jenž je známý po celém světě – **Úmluva o právech dítěte**, kdy v jednotlivých článcích lze nalézt body týkající se daného tématu, např.:

- Článek č. 2 – pojednání zavazující se přijímat děti bez jakéhokoliv rasového podtextu, nerozlišovat děti podle barvy pleti a neodsuzovat dítě nebo jeho rodinné příslušníky podle postavení ve společnosti.
- Článek č. 18 – dle tohoto článku jsou rodiče, popř. zákonní zástupci povinni zajistit první výchovu v životě dítěte, přičemž v oblasti zájmu musí stát vždy dítě.
- Článek č. 28 – zde se jedná o povinnou školní docházku, jež má být přístupná všem dětem a bezplatná.

Dalším významným dokumentem nejen pro tuto bakalářskou práci je zpráva Romskeho vzdělávacího fondu, která nese název **Rozvoj vzdělávání Romů v České republice**. Zpráva je hodnocením celkové situace Romů v České republice a strategickou směrnicí pro Romský vzdělávací fond.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Sociální pedagogika je obor, který prošel náročným a nejednotvárným vývojem a čerpal inspiraci z mnoha oborů, např.: filozofie, pedagogiky, sociologie a dále z praxe zaměřené na pomoc ostatním. Sociální pedagogika má dodnes mnoho výkladů a v různých zemích

má svůj ojedinělý způsob chápání. Odlišné pojetí sociální pedagogiky lze zaznamenat i u autorů: R. Wroczyńskiho, O. Bláži, M. Přadky, kdy autoři spojují sociální pedagogiku a pedagogiku prostředí. Zaměřují se tedy na přirozené prostředí výchovy (rodinu, mimoškolní výchovu, volný čas atd.) Oproti těmto autorům stojí autoři: J. Lukas, I. Jakobi-Schmitz, E. G. Skiba a J. L. Mees, kteří staví do popředí důležitost výchovy pro budoucnost dětí, tedy ji chápou jako normativní vědu o výchově člověka. Třetí přístup sociální pedagogiky, jimž se zabývají autoři H. Huppertz, P. Gabura, E. Schnitzler, klade do popředí deviační chování. *Předmětem sociálně pedagogické činnosti by měly být sociální aspekty výchovy a rozvoje osobnosti člověka. V tomto kontextu se hovoří o sociálně patologických jevech, o sociálních deviacích a nově též o vlivu sociálního prostředí na formy rizikového chování* (Procházka, 2012, s. 63). Čtvrtý a poslední přístup zaujímá J. Schilling, který chápe sociální pedagogiku jako životní pomoc lidem během výchovy, vzdělávání a celoživotního učení bez ohledu na prostředí, v němž žijí, což má za následek zlepšení kvality života člověka a začleňování do společnosti.

Jedna z nejznámějších autorek zabývajících se sociální pedagogikou u nás a na Slovensku je doc. Zlatica Bakošová.

Zvolené téma je úzce propojené se sociální problematikou, jak již vyplývá z výše uvedeného odstavce. Můžeme se tedy přiklánět ke čtvrtému – poslednímu přístupu, kdy Romové převážně vyrůstají ve špatných společenských podmínkách.

Téma naší práce úzce souvisí se sociální pedagogikou. Problém multikulturní výchovy nabízí nebyvale široké uplatnění pro každého sociálního pracovníka. Sociální pedagog by měl hledat preventivní formy, jak působit na výchovu a vzdělávání Romů. Toto by mělo probíhat hlavně ve vzdělávacích zařízeních nejen formou přednášek a kurzů, ale hlavně přímým působením a osobním kontaktem s romskou populací, čím se zvyšuje procento úspěšného začlenění malých Romů do většinové společnosti. Předpokladem úspěchu ovšem musí být i ochota této většinové společnosti ke spolupráci a změna jejího odmítavého, nebo i agresivního postoje všeobecně k romské menšině.

1.3 K základním pojmům

Jedním z nejdůležitějších pojmů vzhledem k názvu bakalářské práce je **výchova**. Autoři Pedagogického slovníku zde vysvětlují, že výchova je proces, kdy dochází k záměrnému působení na osobnost člověka, jehož cílem je dosažení pozitivních změn v jeho vývoji. Mezi autory panuje rozdíl, mnozí chápou výchovu jako proces, který je veden vychovatelem. Jiní staví do popředí vlastní aktivitu během tvorby své osobnosti. Další autoři nezapomínají na význam interakce mezi vychovávaným a vzdělavatelem. Základním předpokladem pro úspěšnou výchovu je, že se jedinec nebrání vlivu vychovatele a je nakloněn k samotné potřebě zdokonalovat se (Průcha, Walterová a Mareš, 1995, s. 257).

Vzdělávání je činnost, při které u člověka dochází k získání určitých vědomostních dovedností, schopností, k rozvoji myšlení a paměti (Grecmanová, Holoušová a Urbanovská, 1998, s. 64).

Vzdělání je pak výsledkem procesu vzdělávání, ale také i výchovy. Obsahuje nejen vědomosti, s nimiž se člověk seznámil, ale taky ochotu dalšího uceleného myšlení a duševního růstu, zvládnutí umění řeči a celkového emocionálního rozvoje osobnosti (Grecmanová, Holoušová a Urbanovská, 1998, s. 67).

Psychologický slovník (Hartl, Hartlová, 2000, s. 310, s. 669) vymezuje pojmy *minorita* a *majorita* následovně:

***Minorita** (menšina): kulturní, náboženská, národnostní, rasová, příjmová menšina, která je znevýhodněna či je objektem předsudků ze strany jiné skupiny.*

***Majorita** (většina): kvantitativní kategorie, která označuje větší počet prvků nebo jedinců oproti jiné skupině nebo skupinám, nejčastějším určujícím znakem etnikum, náboženství, věk apod.: vztahy mezi většinou a menšinami jsou častým předmětem zájmu sociálních věd.*

Multikulturní výchova: vzdělávací programy přinášejí lidem do popředí jiné kultury, které se lidé učí respektovat a chápat. Má velký význam u vytváření postojů k přistěhovalcům a lidem z jiných zemí. *Multikulturní výchova je intencionální (záměrné) edukační (výchovně-vzdělávací) působení na jedince s cílem dosáhnout takových změn jeho osobnosti, které jedince připraví na život v multikulturní společnosti* (Hladík, 2006, s. 25-26).

Dalším významným pojmem je **rasismus**: tzn. přesvědčení o tom, že určitá rasa je nadřazená a ostatní rasy jsou pro lidi podřazené bez vlastních práv.

2 HISTORIE ROMŮ

2.1 Původ Romů

Již koncem 18. století bylo prokázáno, že Romové pocházejí z indického kontinentu. Tuto informaci badatelé objasnili na základě jazykového srovnávacího studia (Nečas, 1995, s. 11). Mezi samostatná etnika patřili z původních obyvatel i Domové (v Indii existují dodnes tzv. domské kasty). Tito Domové jsou považováni za nejbližší příbuzné Romů. Dodnes však není známo přesnější určení místa v Indii, odkud se předkové dnešních Romů vydali na svou cestu na západ. Možná, že důležitější než určení přesného místa odkud přišli, jsou možné důvody jejich odchodu. V podstatě existuje několik hypotéz jejich odchodu (Horvátová, 2002, s. 5).

K opuštění pravlasti došlo patrně někdy mezi 3. až 9. stoletím n. l. Podnětem k cestě mohlo být hledání lepšího života v místech, která byla postihována suchem a hladomory. Mohl to být únik z území, kde se velmi přísně dodržoval kastovní systém (Romové patrně patřili k řadě nejrůznějších domských kast a podkast). Dalším důvodem mohly být i vnější vlivy, tedy vpády různých dobyvačných kmenů do Indie (Mongolové, Arabové) a dlouhotrvající války s nimi (Horvátová, 2002, s. 4).

Samostatnou cestu Romů můžeme částečně vystopovat podle jazykových srovnání. Po delší zastávce na území Perské říše (dnešní Írán) se dostávají do oblasti Arménie. Jejich potomci na tomto území jsou dnešní arménští Lomové. Z malé Asie pokračuje hlavní romský proud přes Bospor na Balkán a dále do Evropy. Slova, která mají původ v řečtině ve značné míře obsahují všechny romské dialekty. To dokládá, že se v této jazykové oblasti zdržovali dostatečně dlouho. Nové výzkumy ukazují na možnost, že se malé skupinky Romů mohly vracet zpět do Asie a dokonce se snad mohly dostat na Africký kontinent (Nečas, 1995, s. 13 – 14).

Všeobecně se za příchod Romů do Evropy předpokládá 12. století. Zpráva neznámého mnicha na hoře Athos v Řecku se zmiňuje o lidech zvaných Atsinganoi, kteří se pohybují v oblasti tehdejšího Cařihradu. Z tohoto označení Atsigános pak vzniklo jedno z nejrozšířenějších pojmenování Romů v Evropě – Cikán. Podstatné je, že toto oslovení mělo od počátku negativní zabarvení. Je příznačné, že takto byli Romové svým okolím nazýváni, přestože je sami nevytvořili a nikdy se s ním neztotožnili (Horvátová, 2002, s. 11).

Do Evropy postupovali Romové podél toku řeky Dunaje k Panonské nížině a do Uher. Historické zprávy potvrzují přítomnost Romů v Uhrách ve 14. století, na území dnešního Slovenska je doložena první zpráva z roku 1322 (Nečas, 1995, s. 13).

Jednotlivé romské skupiny měly svého vajdu – starostu skupiny nebo osady. Každá skupina měla tzv. průvodní glejty (listy), které byly vydávány panovníkem. Jejich držitelé měli zajištěnou bezpečnou cestu daným územím a dokonce i volný návrat (Fraiser, 1998, s. 270).

První zpráva o Romech v českých zemích se objevuje z roku 1417, a to z Prahy a ze Znojma. Ve stejném roce vystavil v jihoněmecké Lindavě tehdejší římský král Zikmund Lucemburský průvodní list pro skupinu „cikánských, křesťanských psanců“.

V 15. století přicházejí Romové do Francie. Později zde vzniklo populární označení Bohém. Byli tak nazváni sami Romové, protože přicházejí z Čech (la Bohéme). Později se slovo zobecnilo pro lidi nevyznávající konvence, a kteří žili svobodně.

Na sever Evropy pronikli Romové v 15. století. Jeden proud mířil západní cestou z Čech přes Německo, Francii, Holandsko, Dánsko až do Norska. Směr východní začínal v Uhrách a přes Slovensko a Polsko mířil do Finska a Švédska. Následně pak Romové přišli na Ukrajinu a do Běloruska. Zatímco v Rusku se už nacházely skupiny, které sem přišly z Arménie a z Balkánu. V Americe a Austrálii se Romové objevují spolu s ostatními přistěhovalci z Evropy (Horvátová, 2002, s. 14).

Nejdřív byli Romové přijímáni v Evropě s pochopením, postupem času se vztah začal měnit k horšímu. Příčin bylo nejspíše několik. Romové přicházeli z odlišné kulturní oblasti. Měli jiné zvyky i způsoby projevu. Jejich vztah k církvi se jevil jako vlažný a navíc se klidně zabývali něčím takovým, jako byla tzv. černá magie.

2.2 Romové v České republice

Na území České republiky se lidé mohli setkávat s Romy již dlouho, o čemž svědčí zápisy v kronikách, psaných bohužel neromskou rukou. Romové si totiž své dojmy předávali jen v ústní podobě.

Jako první zmínka o Romech na našem území je často vydávána 82. kapitola z Dalimilovy kroniky nazvaná O Kartarech pohanských. Jistý je až rok 1417. V tomto roce prošla našim

územím skupina, která byla zmapována i v ostatních zemích. Ochranné listiny, kterými se předáci jednotlivých skupin prokazovali na našem území, jim zaručovaly velké pravomoci nad vlastními lidmi a zaručovaly jim i ochranu na dalších cestách (Nečas, 1995, s. 17-18).

Od poloviny 16. století se postoj vůči Romům na našem území začíná měnit. Katolická církev začala poukazovat na to, že se jejich chování neshoduje příliš s chováním, jež se očekává od poutníků činicích pokání. Protiromské nálady se začaly vyostřovat, když v roce 1541 byli ze založení požáru v Praze podezřívání právě Romové. Roku 1541 vydal Ferdinand I. mandát, který přikazoval vypovězení Romů ze země. Leopold I. v roce 1688 Romy ze svého území dokonce vypověděl a v roce 1697 je prohlásil za psance. Císař Karel VI. nařídil nejen tvrdé stíhání a trestání Romů, ale i tresty pro ty, kteří by jim poskytovali jakoukoliv pomoc. Avšak i v době pronásledování se díky některým feudálům mohli na Moravě Romové usazovat. Byly to například rodiny kovářů nebo nadaných hudebníků (Nečas, 1995, s. 16).

Během vlády Marie Terezie (1740 - 1780) byla otevřená represe nahrazena asimilačními pokusy. Josef II. (1780 – 1790) pokračoval v osvíceném přístupu. Nařízení z roku 1782 kladlo důraz na školní docházku dětí, vyučení romské mládeže, povinnou návštěvu bohoslužeb a zlepšení hygienických podmínek. Druhá polovina 18. století pak znamená začátek dobrovolného usazování romských rodin. V první polovině 19. století dochované údaje v jednotlivých částech Moravy ukazují na rozrůstání romských usedlostí (Říčan, 1988, s. 15), (Horvátová, 2002, s. 38).

S rozvojem industrializace v 19. století se chudoba Romů dále jen prohlubovala. Před první světovou válkou byla většina romské dospělé populace negramotná a diskriminace ze strany majoritní společnosti jim k motivaci ke vzdělání určitě nepřispěla. Za první republiky byli Romové respektive Cikáni oficiálně uznáni jako svébytná národností menšina. I přesto byl proti nim uplatňován zákon o potulce z roku 1885. V roce 1927 byl přijat zákon číslo 117 o potulných Cikánech, který na ně poměrně tvrdě dopadl. Velký význam kladl na řádně vedenou evidenci Romů, respektive soupis všech kočovníků, zakazoval tábořit ve větších skupinách a podobně.

Koncem 30 let bylo nařízeno Romům, aby se během dvou měsíců usadili. Ti co neuposlechli, byli umístěováni do kárných pracovních táborů. Z nich pak během válečných let byly vypravovány transporty do koncentračních táborů. V tzv. cikánském táboře Březinka

zemřelo během války až 7 tisíc českých Romů, což vedlo k téměř úplnému vyhlazení na našem území.

Po druhé světové válce se jejich postavení částečně zlepšilo, protože se jim dostalo podobných práv a podobného postavení jako ostatním neromským členům společnosti. Do pohraničních měst a severních Čech přichází za prací ze Slovenska mnoho Romů, kteří doma nemají žádnou perspektivu ani budoucnost. Větší část Romů dnes žijících v České republice jsou tak převážně slovenští imigranti nebo jejich potomci (Pavelčíková, 2004, s. 23).

Ale už v 50. letech se komunistický režim snaží s „Cikánskou otázkou“ vypořádat. Jako jediný prostředek řešení tohoto problému je pokládána asimilace, tzn. přizpůsobení k obrazu „řádných občanů“ (Horvátová, 2002, s. 51). V roce 1958 schválil parlament zákon číslo 74 o trvalém usídlení kočujících osob. Nejvíce zákon postihl olašské Romy, kteří po Československém území fakticky kočovali. Museli se násilně nastěhovat do přidělených bytů a věnovat se určenému zaměstnání. Toto způsobilo, že si stejně nevážili těchto hodnot, protože celé generace byly navyklé volně se pohybovat a žít jiným způsobem života. V roce 1965 byl zřízen Vládní výbor pro cikánské obyvatelstvo. Mezi hlavní úkoly si předsevzalo zapojit všechny „Cikány“ do pracovního procesu, zničit romské osady a rozptýlit jejich obyvatele. V žádné obci tak např. nesměl počet Romů převýšit pět procent. Značná část osad byla zničena především na Slovensku. A jejich obyvatelé byli ve značné míře přesunuti na české území. To vedlo k devastaci tradiční hierarchie a k rozpadu velkorodin (Šotolová, 2001, s. 34).

V 70. a 80. letech se k Romům přistupovalo jako k sociálně zaostalé skupině obyvatel, kterou je nutno přetvořit k obrazu svému. Problematické byly plošně vyplácené podpory, které je naučily příliš spoléhat na stát. Hromadné stěhování do určitých oblastí (např. sídliště Chánov) a přeřazování romských dětí do zvláštních škol jen dokresluje situaci v tomto období.

Po roce 1989 se u Romů opět probouzí emancipační hnutí. Po listopadových volbách se zástupci Romské občanské iniciativy dostávají do parlamentu, začíná vycházet i romský tisk. Mohou používat vlastní jazyk, pěstovat svoji kulturu, mají možnost zakládat neziskové organizace. V 90 letech se nejvíce Romů dotkl zákon číslo 40/1993 sb. o nabývání a pozbývání státního občanství. Z velké části Romů se tak na území ČR stávají cizinci.

A mnozí tuto otázku státního občanství nemají dořešenou dodnes (Fraser, 1998, s. 241, 283 – 284).

2.3 Romové a vzdělávání dnes

S příchodem tržní ekonomiky se Romové dostávají opět na okraj společnosti. Nezaměstnanost nekvalifikovaných Romů tvoří v některých oblastech až 95%. Proto nejdůležitější otázkou se dnes stává začleňování romských dětí do normálních škol a vzdělání Romů vůbec. Přesto mezi majoritou i nadále trvá dvojitý vidění společnosti, kterou rozdělují na „nás“ a „je“ (Fraser, 1998, s. 285).

Karel Holomek (Holomek in Balvín, 1997, s. 59 - 60) vyjadřuje příčiny romské neúspěšnosti ve školách v následujících bodech:

- Etnokulturní, sociální a psychologické odlišnosti romských dětí. Odlišnost životních cílů.
- Nevzdělanost romských rodičů. Rodiče nevedou dítě k překonávání překážek ve škole.
- Omezená samostatná tvůrčí práce v rodinném životě dítěte před školní docházkou. Téměř nulová domácí příprava do škol, která je mnohdy demotivující a neinspirativní je způsobena nízkou sociální úrovní rodičů, mnohdy i špatnými bytovými podmínkami.
- Jazykový handicap.
- Špatná připravenost učitelů na výchovu a vzdělávání romských žáků. Především neznalost psychiky romského dítěte.
- Děti školního věku nejsou obeznámeni s romskou kulturou, historií a zvyky Romů.

Romský vzdělávací fond vznikl v červenci roku 2003 v Budapešti. Od 12. května 2005 vystupoval jako švýcarská nadace se sídlem v Budapešti a od 17. února byl fond zaregistrován i jako maďarská nadace, v jehož čele je Rom. Romský vzdělávací fond je složený z vybraných představitelů mezinárodních organizací, nevládních organizací, veřejných institucí a profesorů.

Programy a kroky podporující vzdělávání Romů tak, aby byly srovnatelné výsledky vzdělanosti romských i neromských dětí, to jsou nejdůležitější úkoly a cíle RVF. Stejně tak jako podpora rozvoje a zavádění v praxi vzdělávacích metod, jež vedou k začlenění Romů do standardního vzdělávacího systému (Roma Education Fund, 2007, s. 7 - 11).

Hnutí R neboli Hnutí spolupracujících škol R vzniklo 1. března 1992. Zakladatelem byl pan PhDr. Jiří Vomáčka, CSc. a od roku 1993 zde působí i PhDr. Jaroslav Balvín CSc. Dne 5. září 1995 se Hnutí R stalo samostatné, nezávislé občanské sdružení, jehož zakladateli byli Bartoloměj Daniel, Mgr. Jaroslav Bajer a PhDr. Jaroslav Balvín CSc.

Členové Hnutí R se pravidelně setkávají za účelem výměny zkušeností a poznatků v multikulturní výchově se zaměřením na romského žáka. Tyto setkávání se uskutečňují formou seminářů na různých školách v české republice i za hranicemi naší země (Balvín, 1999, s. 103-105).

Ze shromáždění skoro vždy vyjdou sborníky a útržky v odporných časopisech, které jsou dostupné pro širokou veřejnost např. *Romové a etika multikulturní výchovy*, *Romové a sociální pedagogika*, *Romové a historie* atd.

Od roku 1994 vydalo Hnutí R 30 sborníků obsahujících zhruba 1 360 odborných textů a to i přesto že z prvních dvou setkání nevznikly žádné sborníky. Tyto sborníky obsahují velmi bohaté zkušenosti, které se v budoucnosti určitě neztratí, především tedy při spolupráci s polskými a slovenskými partnery (Hnutí R, ©2011).

Přípravné ročníky

Od roku 1993 je možné ve všech školách, jež k tomu mají odpovídající podmínky, zřídit přípravnou třídu neboli nultý ročník pro děti ve věku od pěti let a pro děti s odkladem školní docházky. Od tohoto roku bylo v České republice zřízeno hodně přípravných tříd při různých typech škol, např.: při mateřských, základních i základních školách praktických. Tyto nulté ročníky však nemusí být zřízeny státem.

Dle statistik uvedených v knize Evy Šotolové - *Vzdělávání Romů* (Šotolová, 2001, s. 44 - 48), jsou tyto přípravné třídy velmi potřebné a vykazují i svou nezbytnost.

Podle Františka Uhery se v nultých ročnících vyskytuje velký problém – jazyková bariéra – bilingvismus, neboli mluvení více jazyky, jehož důsledkem je zpomalení výuky. Díky tomu

se stává, že děti neumí správně ani jeden jazyk – český a ani romský. Mezi učiteli převládá neoficiální názor, že by romští rodiče měli s dětmi komunikovat pouze česky, tedy i v domácnosti, a to po dobu, kdy děti navštěvují tyto přípravné třídy.

Navštěvuje-li dítě přípravný ročník, je u něj vidět pokrok jak v oblasti jazykového rozvoje, tak v oblasti myšlení a samostatnosti v sebeobsluze a to již během několika málo měsíců. Přípravný ročník dále musí zastoupit komunikační a vzdělávací funkci, taktéž i neméně podstatnou funkci adaptační a sociální. Sociální funkcí se myslí převážně propojení rodiny se školou. Rodina v tomto případě hraje velmi důležitou roli. Díky přípravným ročníkům dochází k navázání kontaktu rodičů a školy. Také zde dochází k získávání důvěry, kterou si romští rodiče ke školnímu zařízení vybudovávají velmi obtížně. Právě na rodičích záleží, zda umožní svému dítěti navštěvovat nultý ročník a lépe se tak připravit na tempo vyučujícího procesu, nebo zůstanou v domácím, málo podnětném prostředí.

Přípravná třída neboli nultý ročník má i své nevýhody např.:

- segregáční opatření - romské děti se nezapojí k dětem z majoritní společnosti,
- dítě vše dohání během 10 měsíců, oproti tříleté docházky do mateřských škol,
- u přípravné třídy, která je zřízena při zvláštní škole je velmi malá možnost, že rodičové dítě přemístí na běžnou základní školu (u nadaného a chytrého žáka to však není možné),
- přípravné ročníky můžeme chápat jako konkurenta mateřským školám, rodiče dětí můžou uznat za vhodné dát dítě pouze do přípravného ročníku a mateřskou školu budou chtít zcela vynechat,
- psycholožka Šalamová zastává názor, že některým dětem pouze jeden rok přípravného studia nebude stačit na začlenění do základních škol.

V současné době navštěvuje přípravný ročník v Mateřské a základní škole Turkmenské ve Vsetíně 9 dětí (Oddělení neziskového sektoru Zlín, 2015, s. 35).

Romský asistent

Samotným Romům je dána možnost, aby se mohli sami zapojit do pomoci překonávání překážek v průběhu školní docházky romských dětí. Ve školských zařízeních, do kterých

dochází na vyučování více žáků se sociálním znevýhodněním, má ředitel školy možnost zřídit funkci vychovatele – asistenta učitele. Tento asistent je přijímán podle platných předpisů o přijímání pracovníků ve školství. Za jeho práci zodpovídá ředitel dané školy a rovněž ověřuje jeho způsobilost pro tuto činnost. Taky žádá o souhlas s ustanovením funkce asistenta orgán kraje v přenesené působnosti. V České republice je romský pedagogický asistent plnoprávním partnerem vyučujícího a spolupracuje s ním po celý rok (Tancošová In Balvín, 1998, s. 91).

Samotný asistent musí splňovat následující podmínky: musí být starší osmnácti let, musí mít dokončené základní vzdělání, musí být trestně bezúhonný a musí absolvovat čtyřicet náslechoových hodin a s úspěchem absolvovat akreditovaný kurz pedagogického minima v délce deseti dnů. (Jeho základním cílem je, aby si asistent osvojil základní komunikační dovednosti a orientoval se v pedagogické a psychologické problematice).

Uplatnění romských asistentů je v dnešní době velmi různorodé. U některých učitelů mají asistenti důvěru a využívají je ke skutečnému partnerství, jinde je spolupráce těžkopádnější (Šotolová, 2001, s. 48 - 49).

Hlavní náplní práce asistentů je pomoc žákům při adaptaci na školu, pomoc pedagogům při výchovné činnosti, při komunikaci se žáky, dále spolupráce s rodiči žáků a samotnou romskou komunitou.

Důležitá role asistenta je zlepšení komunikace mezi školou a romskými rodinami. S nimi jsou v úzkém kontaktu. U mnoha rodin si získali jejich důvěru a jsou s nimi v přátelském vztahu. To pak zpětně působí v pozitivním přístupu vzdělávání romských dětí (Švarcová in Balvín, 2000, s. 126).

Z výše uvedeného vyplývá, že romští asistenti na školách jsou důležití pro minoritní i majoritní společnost a přispívají k vzájemnému poznání. Jejich práce není v žádném případě zbytečná a působí jako propojení mezi učiteli, romským žákem a jeho rodinou.

Autoři knihy *Romové a jejich učitelé* PhDr. Jaroslav Balvín CSc. a kol. (1999, s. 138 - 140) na konci knihy uvádí Seznam romských pedagogických asistentů. Zlínský kraj je zde zastoupen třemi asistentkami. Tyto asistentky pracovaly ve městě Vsetín.

Romské pohádky

Romské pohádky, jež dle romské populace nesou název romane paramisa, jsou členěny na pohádky dlouhé a krátké. V dlouhých pohádkách neboli Vitejzika paramisa (hrdinské pohádky) se objevují kouzelné prvky a romský hrdina čelí pohádkovým bytostem. Tato hrdinská pohádka může trvat několik hodin a výjimkou nejsou pohádky trvající i několik dní, během nichž se vystřídá i více vypravěčů. V krátkých pohádkách – charne paramisa je také hlavním hrdinou Rom, který vyniká svým důvtipem, díky němuž přechytračí svého protivníka, většinou někoho ze zástupců bohatých lidí. Pod tyto krátké žertovné příběhy spadají i tzv. džungle paramisa (sprosté pohádky), které nejsou určeny pro děti (Hübschmannová, 1999, s. 12).

Řekne-li se slovo pohádka, většina lidí si vybaví pohádky pro dětského posluchače. Avšak původní lidová romská pohádka byla určena převážně pro dospělé. Tyto pohádky byly dříve využívány pro ukrácení volného času na různých sešlostech, jako byly např. svatby (Hübschmannová, 1999, s. 9).

Roli vypravěče se ujímali muži, ženy mohly pohádky vyprávět pouze v užší rodině. Díky tomu, že pohádky byly nepsané, potřeboval vypravěč bujnou fantazii a důvtip. Proto se objevilo i několik verzí jedné a té samé pohádky. Každý vypravěč si mohl pohádku obohatit podle svého uvážení. Romové věří, že je velký dar od Boha umět dobře vyprávět pohádky. *Koho Pán Bůh miloval, tomu vložil do úst krásná slova, moudrá slova pohádek.* (Prokešová, 2010, s. 47).

Romské pohádky se objevily až koncem 50. let 20. století, čemuž napomohla konečná verze psané romštiny. A jelikož pohádky plní jedny z nejzákladnějších funkcí jako jsou např.: integrační, poznávací, relaxační a socializační, staly se dodnes nedílnou podstatou každodenního života. Avšak v dnešním moderním světě jsou ohrožovány televizí (Horvátová, 2002, s. 29 - 30). I přesto se najdou romské matky nebo babičky, které stále tyto pohádky vyprávějí svým dětem před spaním. Ano, v dnešní době už je jedno, jestli pohádku vypráví muž nebo žena. Jeden zvyk se však dochoval dodnes, a to vyprávění tradičních pohádek u „vartování mrtvého“, neboli u strážce mrtvého (Chrátka in Balvín a kol., 1999, s. 97).

V pohádkách Mileny Hübschmannové, jejíž pohádky nesou původní znění a jsou inspirovány ústní lidovou slovesností, se často objevují naturalistické motivy: vulgarismus, brutalita, neskrývaná sexualita, kanibalismus nebo incest. Avšak Romové do svých pohádek

vložili veškeré zkušenosti, rady, poznatky. Romové nepřijímali v dobrém postavení králů, gádžů, sedláků. Vždy stavili do popředí svou víru v Boha a úctu ke vzdělaným lidem. Pokud bychom to shrnuli, v romských pohádkách se odráží chudoba. Reálný pohled na život Romů bez přikrášlování, jak jsme zvyklí u dnešních českých pohádek, které převážně končí šťastně (Chrátka in Balvín a kol., 1999, s. 98).

Mezi nejznámější autory romských pohádek řadíme již zmiňovanou Milenu Hübschmanovou, Elenu Lackovou, Teru Fabiánovou, Dezidera Banga, Hanu Doskočilovou, Helenu Rudlovou, Marii Voříškovou a řada dalších.

3 ROMOVÉ VE ZLÍNSKÉM KRAJI

Dne 15. března 2017 vyšel na internetovém portále iDNES.CZ článek s názvem *Města ve Zlínském kraji sečetla Romy, kteří v nich žijí. Odmítlo jen Hradiště*. Představitelé jednotlivých měst měli za úkol zpracovat informace o Romech, kteří žijí v jejich městě. Ve Zlínském regionu je 13 měst, z toho jediné město – Uherské Hradiště nevedlo počet svých Romů. Z těchto informací bude Úřadem vlády sestavena zpráva, která má sloužit jako podklad pro plánování a zařazení nových školních asistentů do jednotlivých škol a taky pro další sociální služby.

V internetovém článku se dočteme o paradoxní situaci, se kterou se města setkávají. Podle článku si žádná škola nesmí vést informace o tom, které dítě je Rom, ale zároveň musí počet romských dětí ve škole nahlásit městu.

Ve Vsetíně a okolních obcích se nachází nejvíce Romů z kraje – zhruba 600 Romů, 65% z nich je sociálně vyloučených. Kroměříž se nachází na druhém místě s 540 Romy, zde je ze sociálních dávek vidět, že velká část Romů má problém se začlenit do společnosti. Na dalším, čili třetím místě, skončilo Valašské Meziříčí, ve kterém žije 300 Romů. Zde ovšem místostarosta Josef Vraník uvádí, že ve Valašském Meziříčí žije mnoho romských rodin, kterých se problém placení nájmu nebo školy netýká. Naopak zde romské děti navštěvují i mimoškolní kroužky.

Podle odhadů měst žije ve Zlínském kraji kolem 2 464 lidí z minoritní skupiny. Z velmi rozsáhlé zprávy vyplývá, že žádná ze základních škol zde nenabízí výuku romského jazyka (iDnes.cz / Zlínský kraj, Procházková, ©2017).

Romové v koncepci ve Zlínském kraji

Koncepce romské integrace ve Zlínském kraji pro léta 2015 – 2018 je již třetí v pořadí. Dokument se zaměřuje především na otázky bydlení, vzdělávání, bezpečnosti, zdraví a zaměstnanosti.

Tento dokument má být chápán jako doporučující materiál pro města a obce ve Zlínském kraji, při otázkách a řešení zapojení Romů do majoritní společnosti. Hlavním cílem koncepce je seznámení se se základními problémy, které se dotýkají Romů. Koncepce také nabádá k úzké spolupráci všech lidí, jež mají s touto problematikou něco společného.

Z koncepce dále vyplývá, že ve Zlínském kraji ke dni 1. 3. 2011 bylo 579 944 osob, z toho 133 osob hlásících se k romské národnosti. Tuto analýzu romské menšiny ve Zlínském kraji vypracovaly dvě romské sdružení. Avšak tato analýza nezahrnuje všechny romské obyvatele. Někteří odmítli dotazník vyplnit, jiní odcestovali (hlavně do Anglie), jiní přijíždějí (převážně ze Slovenské republiky). Dotazníku se účastnilo celkem 830 romských respondentů. Děti mají celkem 1695, manžela nebo druha (manželku či družku) přiznalo 639 odpovídajících. (Oddělení neziskového sektoru Zlín, 2015, s. 4).

Z doporučení pro obce Zlínského kraje (Oddělení neziskového sektoru Zlín, 2015, s. 55 - 58) vyplývá, že zřizovatelé mateřských škol, tedy i obce, se mají i nadále snažit o zvýšení kapacity předškolních zařízení v obcích. Obce by se dále měli snažit přesvědčit romské rodiče o důležitosti předškolního vzdělání a seznámit je s výhodami, které mateřská škola přináší pro další vzdělávání. Dalším krokem, který koncepce nabízí, je zřízení přípravných tříd pro romské děti.

Je důležité, aby neziskové organizace i nadále vedly osvětu pro romské rodiče a seznamovaly je tak s rozdíly mezi praktickou základní školou a standardní základní školou a také neopomíjely vysvětlit, jak výběr školy ovlivní jejich děti na hledání zaměstnání.

Především by města a obce měly podporovat ředitele svých mateřských a základních škol k podání žádosti o vytvoření osvědčené funkce ve škole – asistent pedagoga pro znevýhodněné žáky.

Další možností, jak pomoci k lepšímu vzdělávání romské populace je zajištění osvěty i pro učitele škol, tím se myslí, seznámení s romským jazykem, romskou kulturou, všeobecnými znalostmi o Romech a zvláštích komunikace s romskými rodiči. Je důležité, aby se multikulturní výchova objevila ve všech školách, i tam, kde romští žáci nejsou. Také je nutné překonávat předsudky, vést prevenci proti šikaně a rasismu a vytvářet příjemné a důvěryhodné prostředí ve školských zařízeních.

3.1 Zlínský kraj a edukační otázky

Na vzdělávání romských dětí má rodina největší podíl. Vše začíná v předškolním věku. Je všeobecně známo, že mezi dětmi, které absolvovaly mateřskou školu a těmi, které takové vzdělání neabsolvovaly, jsou velké rozdíly. Docházka romských dětí do předškolního zaří-

zení je velmi nízká. Důvodů je hned několik. Motivace romských rodičů poslat své děti do MŠ je minimální. Rodiče jsou většinou dlouhodobě nezaměstnaní, nebo matky jsou na mateřské dovolené, tudíž se o své děti starají samy. Denně vaří, a proto posílat své děti do předškolního zařízení, kde jim musí platit obědy, je pro ně zbytečnou finanční zátěží. Dále velkou roli hraje malý počet míst ve školkách. Blízké školy jsou obsazeny a vozit své děti do vzdálenějších si rodiče prostě nemohou dovolit (Nikolai, 2007, s. 51).

Problémy se pak přenášejí i do základních škol. Romským dětem by pomohly existence nultých ročníků v přípravě na vzdělávání a k nástupu do prvních tříd základních škol. Tyto nulté ročníky jsou však ve Zlínském kraji velmi ojedinělé. I proto nakonec většina dětí romského etnika končí na základních školách praktických a speciálních. Další vliv na to, že v těchto školách končí většinou romské děti, mají i samotní rodiče, kteří většinou žijí ve vyloučených lokalitách. Oni sami prošli těmito školami a nevidí nedostatky takového vzdělání. Hodnotový žebříček obyvatel „vyloučených lokalit“ se značně liší od běžné společnosti. Už sama taková adresa může ovlivnit přijetí dětí do škol. Mnohdy se stává, že rodiče musí vozit děti do vzdálených základních škol, protože ředitel blízké základní školy nepřijme romské žáky s odůvodněním, že je kapacita tříd naplněna. Pak se stává, že děti někdy do škol neprijedou, protože rodiče nemají peníze na dopravu. Toto je jeden z důvodů, proč romské děti nakonec končí ve speciálních a praktických školách.

Pokud romské děti úspěšně dokončí základní školní docházku, romská rodina nevyvíjí dostatečný tlak na to, aby dále pokračovalo ve studiu. Většinou plně umožňuje svobodné rozhodnutí dětí, a pokud se dále vzdělávat nechtějí, k ničemu je nenutí. Je jejich zájmem, aby pomáhaly v domácnosti a nebyly na internátních školách (Oddělení neziskového sektoru Zlín, 2015, s. 33 – 37).

Zlínský kraj vede mnoho neziskových organizací, které se snaží o začlenění romské populace ve Zlínském kraji (Oddělení neziskového sektoru Zlín, 2015, s. 50):

- **Zlín** – ARGO Společnost dobré vůle, Sdružení dětí a mládeže Romů v ČR, NEVODROM
- **Vsetín** – Školské rodičovské sdružení při Speciálních školách, Cyrillos, Diakonie ČCE, Charita Vsetín, KADLUB, Aver dživipen, Občanské sdružení Černobilý život z.s.

- **Valašské Meziříčí** – Charita Valašského Meziříčí, Demokratická aliance Romů ČR, Džas jekhetane jekhe dromem Valašské Meziříčí.

3.2 Články z novin napříč časem

Ve Valašském deníku vyšel článek ze dne 10. 11. 2010 s názvem *Malí Romové plní základní školy*, kde je zmínka od České školní inspekce, kdy jsou Romské děti zapisovány do praktických škol třikrát častěji než děti z většinové populace.

Ve stejném deníku ze dne 30. 12. 2010 vyšel článek o romských dětech, kdy ani malá část této populace neabsolvuje další vzdělání po základní škole, tedy se ani nevyučí. Podle deníku navštěvuje 14 procent romských dětí obor s maturitní zkouškou a pouze 2 procenta dětí z romské komunity navštěvuje gymnázia. Ostatní děti navštěvují učňovské obory, avšak jen malé procento dětí školu absolvuje až do konce. V článku je zmíněno, že zhruba 39 procent romských studentů nedokončí ani základní vzdělání. Podle sociologa Inava Gabala *Vysoké procento dětí bude bez kvalifikace a s neukončeným vzděláním, zřejmě kopírují životní osud svých rodičů.*

Dne 16. 3. 2010 vyšel ve Valašském deníku článek, který zmiňuje dotaci Zlínského kraje v hodnotě 2,3 milionů korun. Část těchto peněz byla použita na integraci romské komunity a to především v oblasti vzdělávání a rozvíjení kulturních tradic romského etnika a volnočasových aktivit pro tuto populaci.

V článku *Škola rozdělí žáky: Na bílé a Romy* ze dne 16. 5. 2009 se dočteme o segregaci Romů ve Valašském Meziříčí. Radnice již zmiňovaného města rozhodla, že od 1. září 2009 prvňáčky rozdělí do dvou skupin. S tímto postupem však nesouhlasilo ministerstvo školství. Avšak podle tehdejšího ředitele školy Otty Medka se třídy během školního roku měly sloučit. Proč bylo nutné tohle opatření? Bývalý ředitel ZŠ Masarykova Otta Medek se k tomu vyjádřil následovně: *Má přispět k rychlejší integraci dětí a rychlejší osvojení učebních návyků, které romské děti mnohdy postrádají, protože většinou nechodí do mateřských škol.* Podle pana Medka se o diskriminaci nemůže ani mluvit, jelikož spolu děti z obou tříd chodí na oběd a po vyučování do společného kroužku. Do těchto dvou tříd bylo zapsáno třicet dětí, z toho čtrnáct dětí romské populace.

Sáhne-li ještě hlouběji, najdeme článek z roku 1999 ze zdroje Naše Valašsko. V novinách najdeme krátký, ale výstižný článek *Romové se chtějí vzdělávat*, kdy bývalý starosta Jiří Čunek navštívil Romské občany ve Vsetíně. Jak pan Čunek uvedl pro článek, byl mile překvapen zájmem ze strany Romů o pravidelnou školní docházku do běžných základních škol.

Další článek, který vyšel v týdeníku Naše Valašsko z roku 1999, nese název: *Některým Romům se učit nechce*. Článek zahrnuje především město Rožnov pod Radhoštěm, kde většina Romů chodila do základních škol. Podle bývalé ředitelky rožnovské zvláštní školy Anny Kovárňové jsou romské děti na dobré mentální úrovni a navštěvovat základní školu by pro ně nebyl problém. Paní Kovárňová ale v textu zmiňuje negativní a pohodlný postoj rodičů romských dětí. Apeluje zde na rodiče, kteří se svým dětem nevěnují, nepomáhají jim s přípravou do školy a úkoly, naopak je pro ně přijatelnější, když se dítě připraví na školu v družině. Dalším podstatným důvodem proč děti navštěvují zvláštní školu, který z článku vyplývá, je vzdělání rodičů. Rodiče sami absolvovali zvláštní školu, a pokud by jejich dítě navštěvovalo běžnou základní školu, už vůbec by jim nedokázali pomáhat či poradit.

3.3 Integrace Romů ve Zlínském kraji a ve Vsetíně

Mateřská a základní škola Turkmenská, Vsetín

Historie školy započala dnem 1. září 1966, kdy školu začalo navštěvovat 25 žáků, a to ve dvou třídách. V průběhu let škola přijala žáky s mentálním postižením, kombinovanými vadami a rozrostla se o rehabilitační třídy. V roce 1996 započala tradice přípravných tříd pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Zřizovatelem školy se stal Krajský úřad Zlínského kraje. Bylo to v roce 2000. Kvůli nevyhovujícím podmínkám se škola již od svého vzniku neustále přesunovala. To se však změnilo a škola již delší dobu sídlí na ulici Turkmenská ve Vsetíně.

V letošním roce školu navštěvuje 186 žáků ve 21 třídách. Celkový počet zaměstnanců je 60 z toho 37 učitelů, 7 vychovatelů a 5 romských asistentů učitele.

Posláním školy je pod vedením speciálně vzdělaných pedagogů pomocí speciálně vzdělávacích prostředků a metod práce, s využitím didaktických pomůcek umožnit zdravotně postiženým žákům dosáhnout co možná nejvyššího stupně znalostí a dovedností s ohledem na

jejich vzdělávací možnosti. Cílem školy je zapojení, případně úplná integrace dětí do běžného občanského života. (Základní škola, Mateřská škola a Praktická škola Vsetín, ©2015).

Agentura pro sociální začleňování

Agentura pro sociální začleňování byla založena v roce 2008 a jejím hlavním cílem je pomoc obcím, které se potýkají s problémy spojené se sociálním vyloučením našich občanů. Ředitelem agentury je pan Mgr. Radek Jiránek.

Agentura má vytyčené tři hlavní cíle:

- **pomáhat** obcím a městům při lepším poznávání problémů sociálně vyloučených lidí a mapovat vyloučené oblasti, pomáhá získat finanční prostředky na další postupy,
- **propojovat** spolupráci všech místních subjektů např.: policii, Úřad práce, školy a školské zařízení, neziskové organizace, veřejnost,
- **spolupracovat** s ministerstvy.

V současné chvíli Agentura spolupracuje s 41 lokalitami z České republiky. Ze Zlínského kraje s Agenturou spolupracuje pouze město Vsetín a to od července roku 2016. Vsetín se přidal v prozatím poslední páté vlně. Avšak není první město, které v našem kraji s Agenturou spolupracovalo. Od roku 2008 do roku 2011 Agentura pomáhala v Holešově (Oddělení neziskového sektoru Zlín, 2015, s. 51 - 52). Agentura nepomáhá pouze se vzděláním, ale velkou měrou podporuje i další důležité složky: zaměstnanost, sociální služby, sociální bydlení atd. Pomáhá v čerpání prostředků ze státního rozpočtu, evropských strukturálních fondů a dotačních programů z kraje.

Jen ve Vsetíně díky tomuto projektu byli přiděleni do mateřských škol dva školní asistenti. Konkrétně do školky Konbzáňova a Luh 1. Tito asistenti jsou financováni krajským úřadem a MŠMT v rámci specializovaného dotačního titulu.

Agentura při školení ve Vsetíně, zapojuje do výuky i účastníky a klade velký důraz na jejich názor a postřehy. Díky systému TOCO se na školení vytvořily čtyři problémové stromy, které postupně rozvíjejí k nadřazeným problémům problémy podřazené. Všechny tyto problémy se odvíjely od hlavních problémů:

- **nízký podíl klíčových kompetencí u dětí sociálně znevýhodněných pro úspěšný přechod a působení na ZŠ** (nesoustavná docházka do MŠ),
- **hledisko lokální politiky** – města, kraj (nedostatečná podpora zřizovatel, výbušnost tématu),
- **hledisko institucí** – MŠ, pedagogicko-psychologické porady (nedostatek odpovídajících personálních kapacit, problematická komunikace s rodiči, obava ze vzniku segregovaných škol atd.),
- **hledisko systémové** (problematicčnost získávání zdrojů z EU, nepovinnost nástupu do MŠ, nedostatečná podpora systému ke společnému vzdělávání).

Tyto stromy nejsou navrženy pouze jedním člověkem, ale podílí se na něm zástupci všech 12 škol ve Vsetíně. Pomocí těchto stromů, které se dále rozvrstvují, se vybraní zástupci pro tento projekt snaží najít řešení, které by odbouralo problémy plynoucí ze začleňování sociokulturně znevýhodněných dětí ve Vsetíně.

Tento projekt byl realizován zatím pouze ve Vsetíně a Holešově, jelikož je zde největší koncentrace sociokulturně znevýhodněných dětí z celého Zlínského kraje (Agentura pro sociální začleňování, ©2017).

Romové v závěrečných pracích na Univerzitě Tomáše Bati

Z našeho průzkumu jednoznačně vyplývá, že téma Romové v bakalářských i diplomových pracích na univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně není zcela neznámé. Na internetovém portále **theses.cz** (Vysokoškolské kvalifikační práce, ©2017) jsme našli jen od roku 2013, 46 bakalářských a 28 diplomových prací nesoucích ve svém názvu Romové či multakulturalita. Tyto práce jsou vypsány v příloze bakalářské práce.

Jedna velká skupina se soustředí na různé problémy na vzdělávání romské komunity např.:

- *Příprava romských dětí na zahájení školní docházky,*
- *Romský žák v centru pedagogického pohledu,*
- *Inkluzivní vzdělávání Romů a cizinců v současné škole,*
- *Role přípravné třídy ve vzdělávání romských dětí.*

Další na téma integrace Romů do majoritní společnosti např.:

- *Zkušeností Romů s hledáním zaměstnání,*
- *Determinanty sociální exkluze romského etnika,*
- *Rasové a etnické předsudky v postojích dnešní mladé generace,*
- *Žebříček hodnot vsetínských Romů.*

Najdou se i témata, která se blíží k našemu obsahu bakalářské práce. Ojedinele nalezneme i témata Romů ve spojitosti se zdravotnictvím např.:

- *Problematika vzdělávání nelékařského personálu v rámci komunikačních a kulturních bariér při péči o pacienty odlišných etnik v nemocničním zařízení.*

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍLE, METODY VÝZKUMU A SBĚRU DAT

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na zkoumání, vzdělávání a začleňování malých Romů do kolektivu v mateřské a základní škole. Zkoumání je zúženo pouze na Zlínský kraj, především na okres Vsetín. V poslední době dochází k netoleranci romských dětí, dětmi z majoritní třídy. V již takto nízkém věku se začal objevovat rasistický podtext.

Uvedená problematika byla vybrána především kvůli mé profesi a zhoršujícímu se stavu ve městě Vsetín.

Kvantitativní výzkum byl zvolen na základě většího počtu respondentů a velikosti zkoumaného kraje, tedy tak, aby na dotazník mohli odpovídat i zaměstnanci škol v celém kraji. Postupovali jsme především podle knihy *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*, jehož autorem je Miroslav Chráska (Chráska, 2007).

Výzkumný cíl

Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit, jak vnímají pedagogičtí pracovníci a zaměstnanci škol ve Zlínském kraji začleňování minoritních dětí do majoritní třídy včetně jejich následné docházky.

Dílčí cíle

1. Zjistit, kde působí více asistentů pro romské děti, zda v mateřské nebo základní sféře školství ve Zlínském kraji.
2. Zjistit, jak vnímají neromské děti své spolužáky romského původu.

Výzkumné otázky

1. Jak vnímají pedagogičtí pracovníci včetně provozních zaměstnanců škol začleňování romských dětí do kolektivu třídy?
2. Jak vnímají pedagogičtí pracovníci včetně provozních zaměstnanců škol docházku romských dětí?
3. Jaký vztah mají děti z majoritní třídy k dětem z minoritní třídy?

4. Existuje souvislost mezi školským zařízením a působením osobních, pedagogických nebo školských asistentů pro romské děti v těchto zařízeních?

Stanovení hypotéz

Před začátkem výzkumného šetření jsme si nestanovili pouze výzkumné otázky ale i níže vypsané hypotézy. Hypotéza je tvrzení, kterou vždy vyjadřujeme oznamovací větou. Tyto hypotézy jsme stanovili na základě teoretické části.

- 1H₀: Romské děti se v mateřské škole začleňují do kolektivu dětí stejně jako na základní škole.
- 1H_A: Romské děti v mateřské škole se začleňují lépe než děti na základní škole.
- 2H₀: Zaměstnanci MŠ vnímají docházku romských dětí do školy stejně, jako ji vnímají zaměstnanci ZŠ.
- 2H_A: Zaměstnanci MŠ vnímají docházku romských dětí do školy jinak, než ji vnímají zaměstnanci ZŠ.
- 3H₀: Děti z majoritní komunity mají k dětem z minoritní komunity stejný vztah v mateřské i základní škole.
- 3H_A: Děti z majoritní komunity se na základní škole chovají k dětem z minoritní komunity jinak než v mateřských školách.
- 4H₀: V mateřských školách pracuje stejný počet asistentů pro romské děti jako na základních školách.
- 4H_A: Počet pracujících asistentů pro romské děti v mateřských školách je rozdílný od působících asistentů pro romské děti na základních školách.

Výzkumný soubor

Základní soubor tvoří pedagogové, kteří působí v mateřské či základní škole, kterou společně s majoritní populací navštěvují i romské děti. Dále romští i neromští pedagogičtí asistenti, ředitelé a provozní zaměstnanci škol. Všichni respondenti jsou ze Zlínského kraje, především z města Vsetína a Valašského Meziříčí, kde žije velké procento romské populace.

Technika sběru dat

Praktická část této bakalářské práce byla realizována formou kvantitativního výzkumu, tedy dotazníkovým šetřením.

Na samém začátku jsme provedli předvýzkum, jehož cílem bylo ověřit srozumitelnost a správnou formulaci otázek. Předvýzkum zahrnoval 12 respondentů. Těmto respondentům bylo položeno 15 otázek a ukázalo se, že je potřeba některé otázky poupravit a především konkretizovat, např.: zda je působící asistent pro romské děti sám romského původu apod. Také jsme přidali poslední otevřenou otázku tak, aby mohli respondenti vyjádřit svůj kladný názor na přípravné třídy.

K vyplnění dotazníku bylo zapotřebí minimálně 100 respondentů, proto jsme využili internetového portálu SURVIO.CZ. Zde vytvořený dotazník jsme emailem rozeslali do mateřských a základních škol ve Zlínském kraji. K nalezení byl tedy na portále pod odkazem: **<http://www.survio.com/survey/d/I9O0Y7X4H4F4Q6X6L>**.

V úvodu dotazníku se nacházel průvodní dopis, který měl respondenta obeznámit s problémem, jehož se týkal a upozornění na anonymitu dotazníku. Dotazník byl sestaven ze 17 otázek, které se shodovaly s námi vytýčenými cíli výzkumu. Otázky byly uzavřené, s jednou možnou volbou. Pouze jediná – poslední otázka, byla otevřená, a to na základě odpovědi v předchozí otázce.

Dotazník je k nahlédnutí v příloze.

Časový průběh

Sběr dat probíhal od konce měsíce ledna do poloviny března a to formou elektronického dotazníku. Jednotlivé školky a školy ve Zlínském kraji jsme oslovili emailem s žádostí o vyplnění dotazníku, bližší školy a školky ve Vsetíně jsme navštívili osobně s prosbou o vyplnění dotazníku na internetu. Nutno podotknout, že ředitelé a ředitelky škol a školek ve Vsetíně byli ochotni rozeslat svým podřízeným email s odkazem na dotazník. Dále jsme požádali o vyplnění dotazníku respondenty ve Zlínském kraji na sociální síti, a to konkrétně ve skupině *Inspirace nejen pro učitele MŠ, Náměty a inspirace (nejen) pro paní učitelky a pány učitele, Předškoláci.cz – náměty a inspirace pro učitelky a učitele*.

Metoda analýzy dat

Získaná data byla ihned vyhodnocena díky elektronickému zpracování v SURVIO.CZ. SURVIO.CZ nabízí v rámci svých služeb následnou analýzu odpovědí z dotazníku. Vyhodnocená data jsme kvůli lepší orientaci převedli do tabulek a poté do grafů v programu Microsoft Office Excel 2007 a Microsoft Office Word 2007. Výsledky jsme doplnili přesnou interpretací. Díky takto zpracovaným grafům nám bylo umožněno vyhodnotit stanovené hypotézy.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Následující kapitola se bude zabývat výsledky výzkumu. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 117 respondentů.

Výsledky získané v rámci výzkumného šetření jsme převedli do programu Microsoft Office Excel a zapsali do tabulek s absolutní a relativní četností. Následně jsme výsledky znázornili do grafů a doplnili o závěrečné shrnutí.

V kapitole 5.1 se budeme zabývat výzkumnými otázkami a hypotézami, které jsme si stanovili na začátku našeho výzkumu.

Otázka č. 1 – Jste muž či žena?

Tab. 1. Určení pohlaví.

Možnosti	n	%
Žena	107	91,5
Muž	10	8,5
Σ	117	100

Graf. 1. Určení pohlaví.

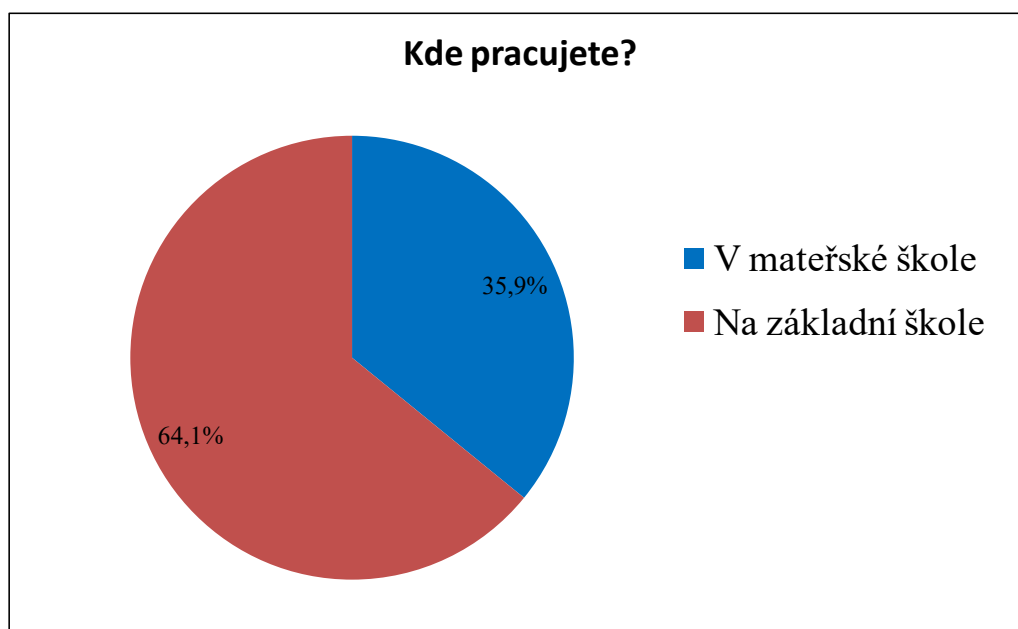
Z tabulky a grafu jasně vyplývá, že nejvíce se dotazníkového šetření zúčastnily ženy 91,5% a mužů se zúčastnilo 8,5%. Z dotazníkového šetření vyplývá, že je daleko více žen zaměstnaných ve školství než mužů.

Otázka č. 2 – Kde pracujete?

Tab. 2. Místo působitě.

Možnosti	n	%
V mateřské škole	42	35,9
Na základní škole	75	64,1
Σ	117	100

Graf. 2. Místo působitě.

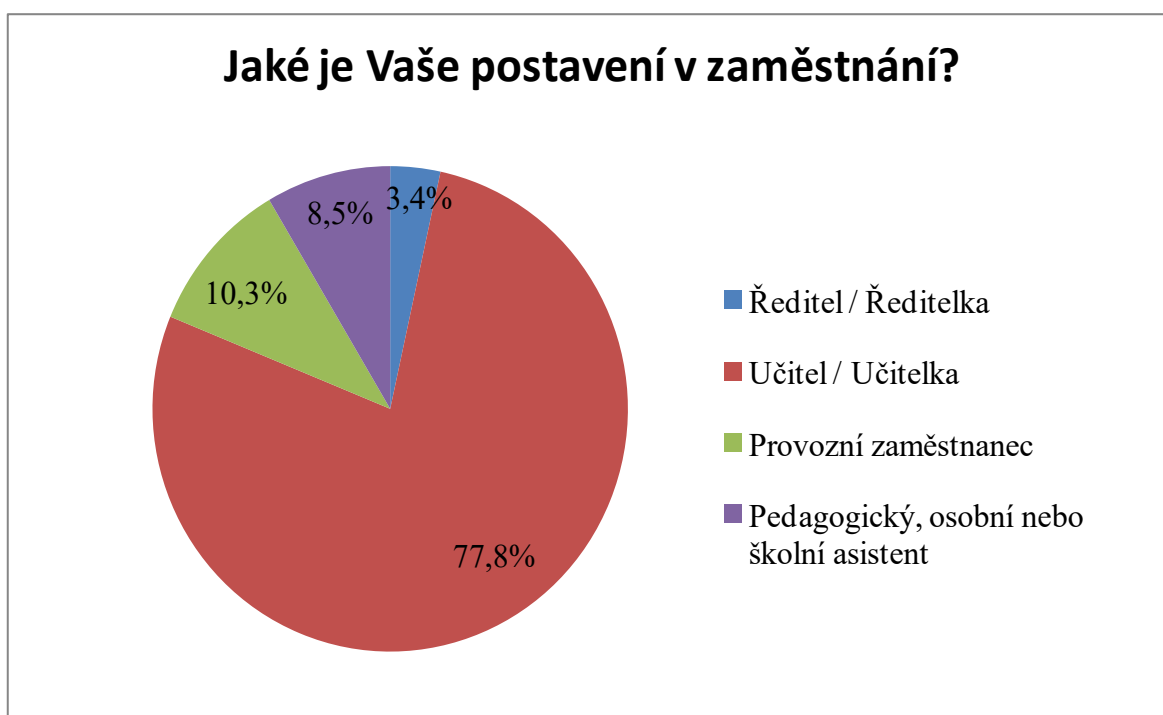
Zde můžeme vidět, kde dotazovaní respondenti působí. Nejvíce respondentů odpovědělo ze základních škol 64,1% a následný zbytek respondentů 35,9% z mateřských škol. Tyto výsledky souvisí s tím, že základní školy navštěvuje mnohem více romských dětí než mateřské školy.

Otázka č. 3 – Jaké je Vaše postavení v zaměstnání?

Tab. 3. Postavení v zaměstnání.

Možnosti	n	%
Ředitel / Ředitelka	4	3,4
Učitel / Učitelka	91	77,8
Provozní zaměstnanec	12	10,3
Osobní, pedagogický nebo školní asistent	10	8,5
Σ	117	100

Graf. 3. Postavení v zaměstnání.

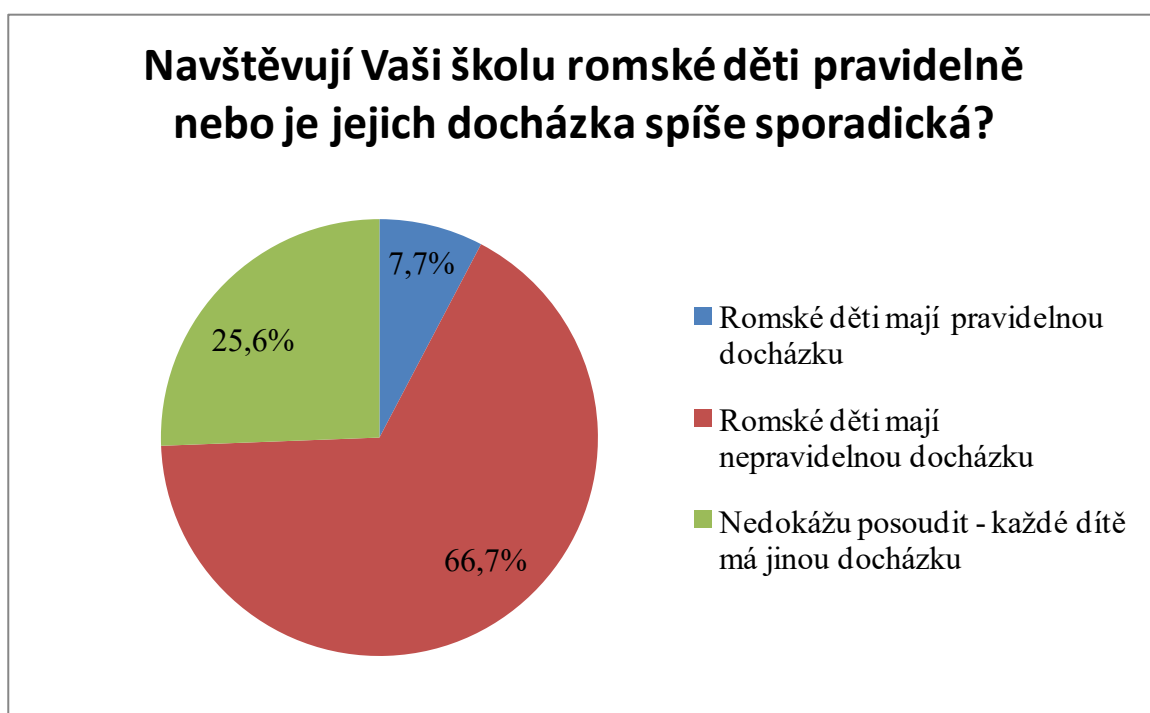
Nejvíce odpovědí jsme logicky získali od učitelů 77,8%, dále následují odpovědi od provozních zaměstnanců 10,3%, pedagogických asistentů odpovědělo 8,5% a nejméně odpovědí bylo od ředitelů a ředitelek 3,4%.

Otázka č. 4 - Navštěvují Vaši školu romské děti pravidelně nebo je jejich docházka spíše sporadická?

Tab. 4. Romská docházka.

Možnosti	n	%
Romské děti mají pravidelnou docházku	9	7,7
Romské děti nemají pravidelnou docházku	78	66,7
Nedokážu posoudit – každé dítě je jiné	30	25,6
Σ	117	100

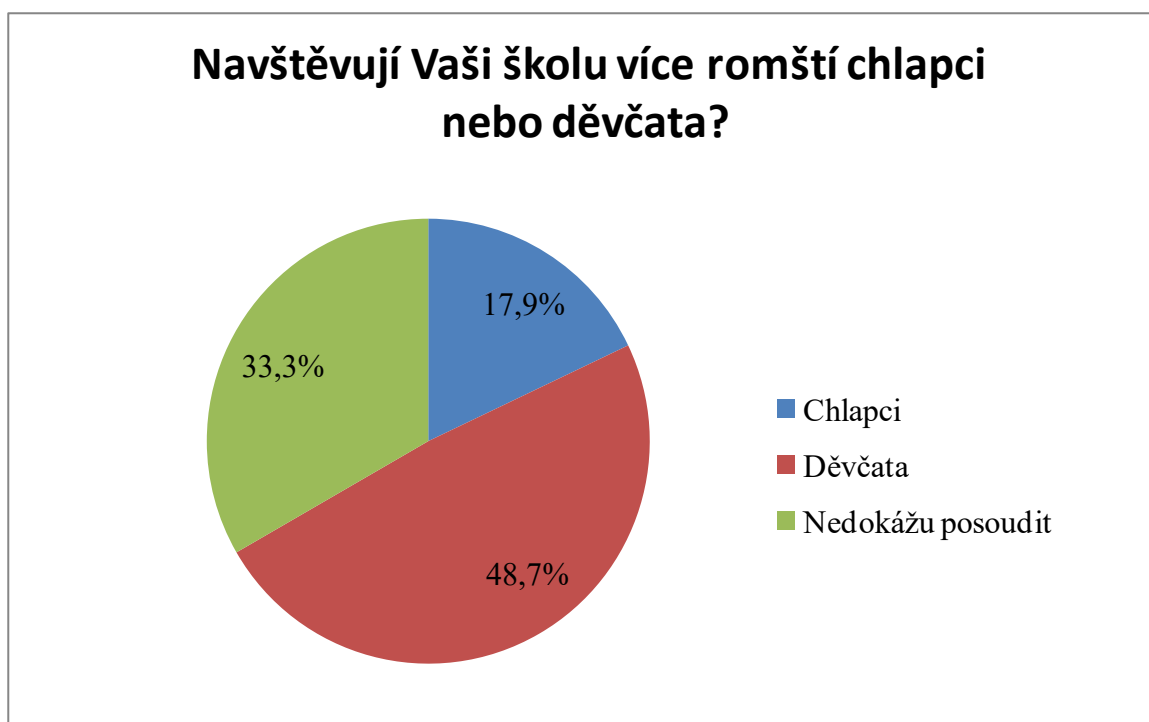
Graf. 4. Romská docházka.

Z následující tabulky a grafu jsme zjistili, že romské děti mají problémy s pravidelnou školní docházkou. 66,7% respondentů odpovědělo, že romské děti chodí do školy nepravidelně. 7,7% respondentů odpovědělo, že romské děti mají pravidelnou docházku. Zbýlých 25,6% respondentů nedokázalo na otázku odpovědět.

Otázka č. 5 - Navštěvují Vaši školu více romští chlapci nebo děvčata?*Tab. 5. Návštěvnost podle pohlaví dítěte.*

Možnosti	n	%
Chlapci	21	18
Děvčata	57	48,7
Nedokážu posoudit	39	33,3
Σ	117	100

Graf. 5. Návštěvnost podle pohlaví dítěte.

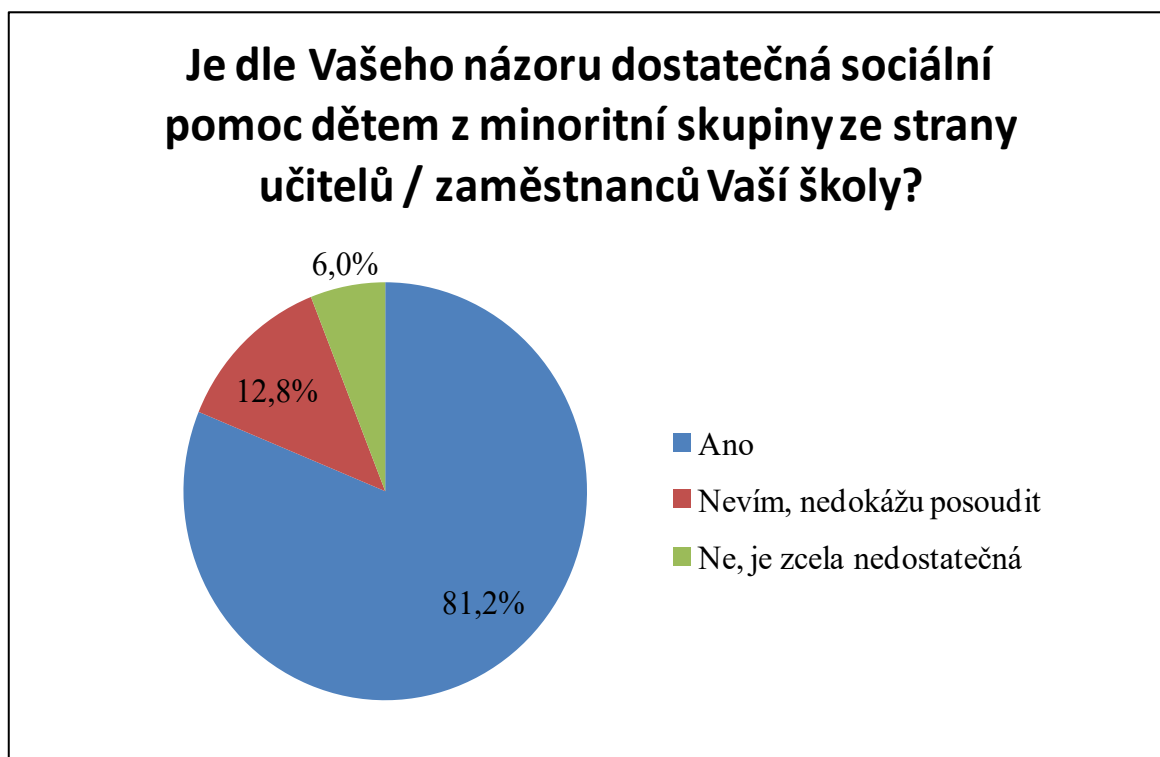
Z grafu a tabulky vyplývá, že školské zařízení více navštěvují děvčata 48,7% než chlapci 17,9%. Celá jedna třetina 33,3% nedokázala posoudit.

Otázka č. 6 - Je dle Vašeho názoru dostatečná sociální pomoc dětem z minoritní skupiny ze strany učitelů / zaměstnanců Vaší školy?

Tab. 6. Sociální pomoc ve škole.

Možnosti	n	%
Ano	95	81,2
Nevím, nedokážu posoudit	15	12,8
Ne, je zcela nedostatečná	7	6
Σ	117	100

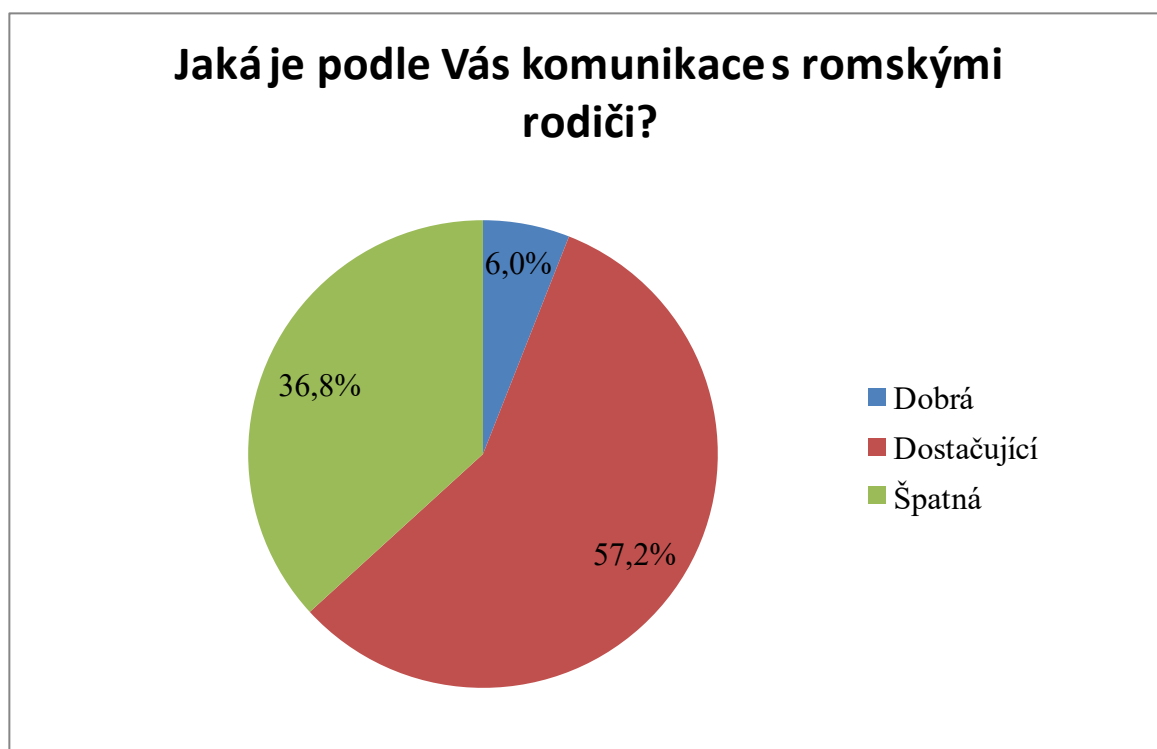
Graf. 6. Sociální pomoc ve škole.

Na otázku, zda je dostatečná sociální pomoc dětem z minoritní skupiny ze strany pedagogů a zaměstnanců dané školy, kladně odpovídalo 81,2% respondentů, záporně jenom malá skupina 6%. Zbylí respondenti 12,8% nedokázali posoudit. Z grafu vyplývá, že sociální pomoc minoritní skupině na školách ve Zlínském kraji je dostatečně zajištěná.

Otázka č. 7 - Jaká je podle Vás komunikace s romskými rodiči?*Tab. 7. Komunikace s romskými rodiči.*

Možnosti	n	%
Dobrá	7	6
Dostačující	67	57,2
Špatná	43	36,8
Σ	117	100

Graf. 7. Komunikace s romskými rodiči.

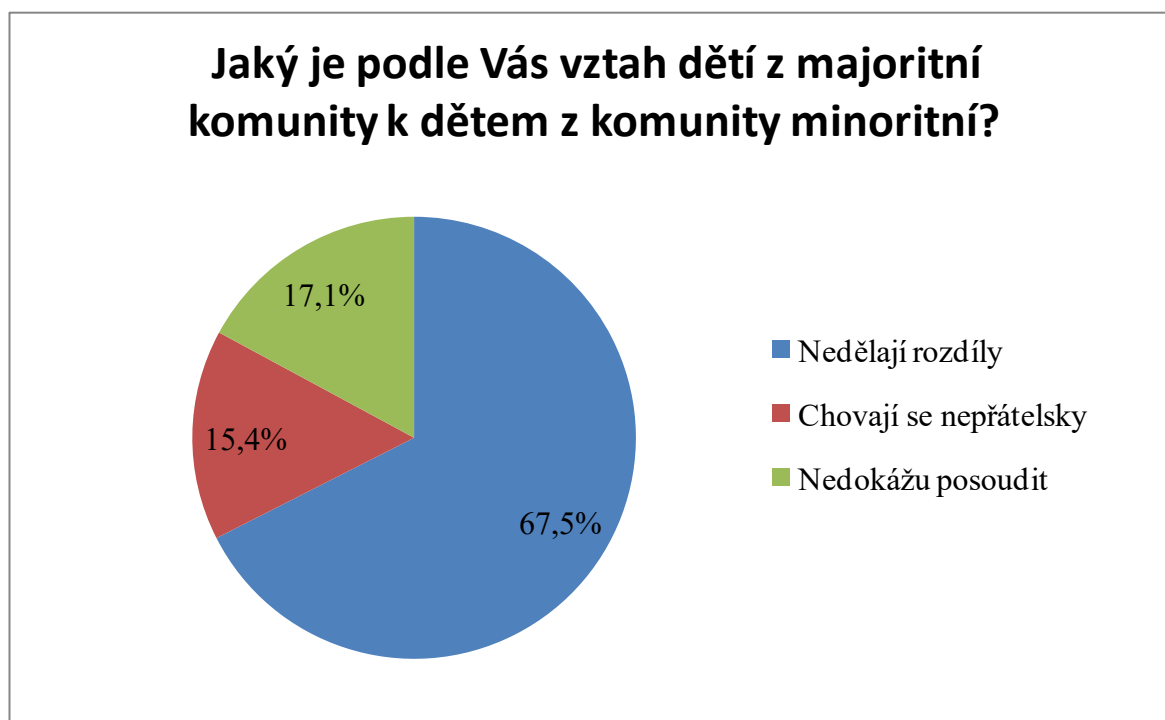
Nadpoloviční většina respondentů hodnotila komunikaci s romskými rodiči kladně (dostačující 57,2% a dobrá komunikace 6%). 36,8% respondentů se vyjádřilo k dané otázce, že komunikace není na dostatečné úrovni. Z grafu tedy vyplývá, že je stále co zlepšovat mezi vztahem pedagoga a romského rodiče.

Otázka č. 8 - Jaký je podle Vás vztah dětí z majoritní komunity k dětem z minoritní komunity?

Tab. 8. Vztah majoritních a minoritních dětí.

Možnosti	n	%
Nedělají rozdíly	79	67,5
Chovají se nepřátelsky	18	15,4
Nedokážu posoudit	20	17,1
Σ	117	100

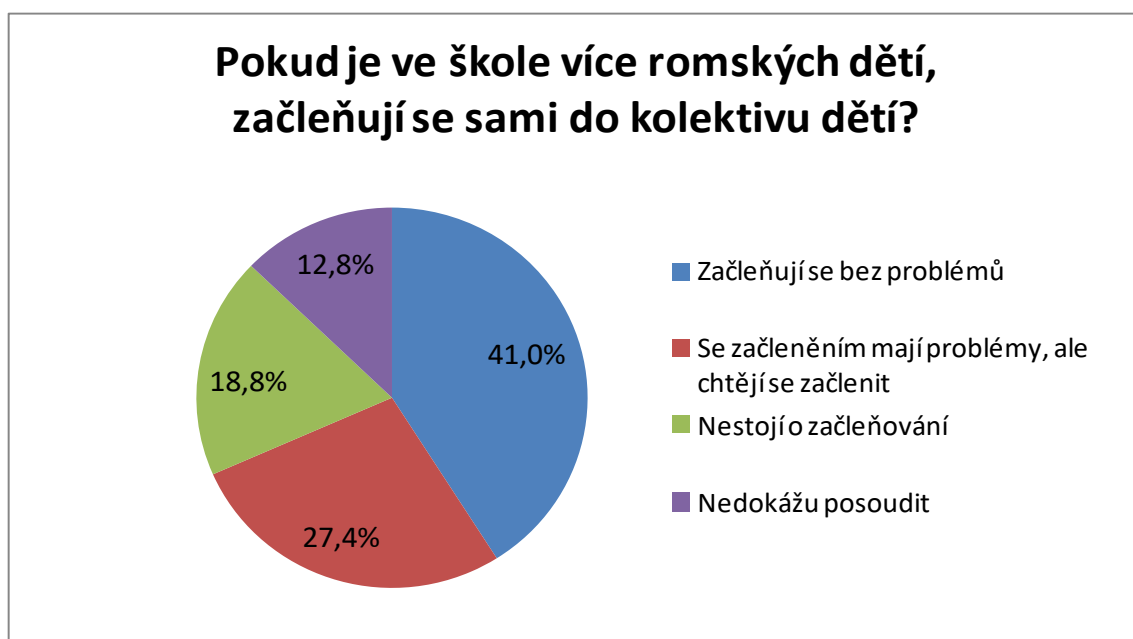
Graf. 8. Vztah majoritních a minoritních dětí.

Dvě třetiny dotazovaných 67,5% si dle svých zkušeností myslí, že děti z majoritní komunity nedělají rozdíl ve vztahu k dětem z komunity minoritní. 15,4% si myslí, že se obě komunity k sobě chovají nepřátelsky. V 17,1% se dotazovaní nedokázali přiklonit k žádné variantě.

Otázka č. 9 - Pokud je ve škole více romských dětí, začleňují se sami do kolektivu?*Tab. 9. Začleňování romských dětí do kolektivu.*

Možnosti	n	%
Začleňují se bez problémů	48	41
Se začleněním mají problémy, ale chtějí se začlenit	32	27,4
Nestojí o začlenění	22	18,8
Nedokážu posoudit	15	12,8
Σ	117	100

Graf. 9. Začleňování romských dětí do kolektivu.

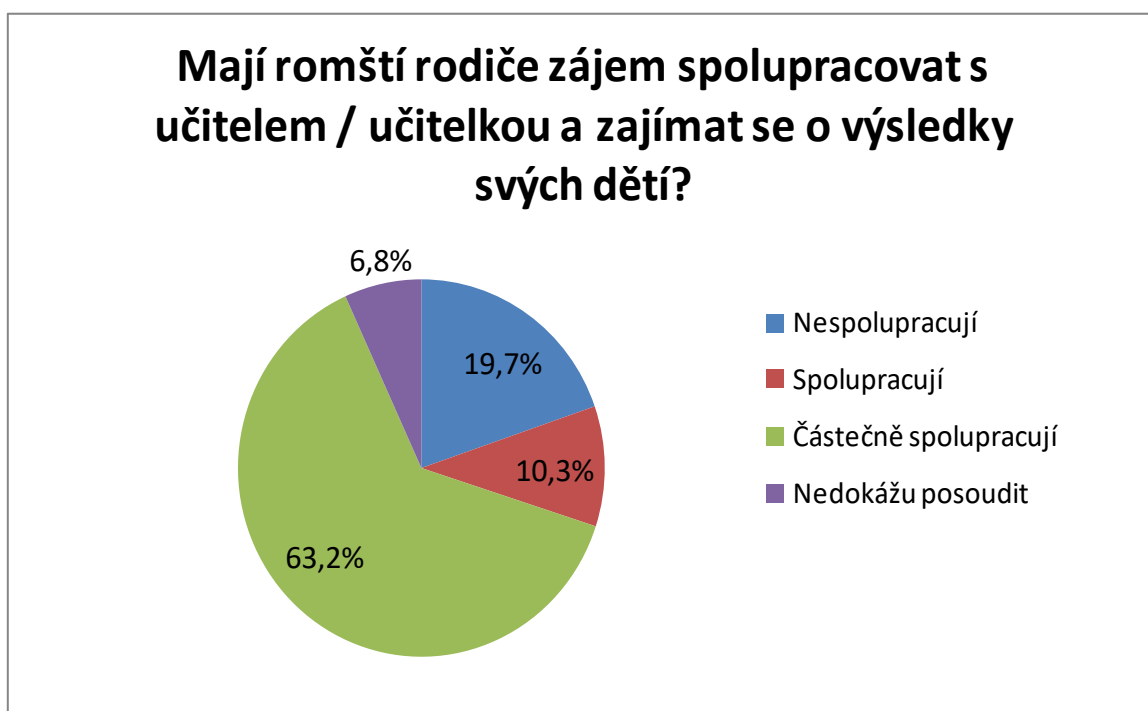
V této otázce zaměřené na samostatnost začleňování romských dětí do kolektivu třídy odpověděli respondenti 41% kladně, tedy že se romské děti do kolektivu třídy zapojují samostatně bez problémů. O něco méně 27,4% respondentů odpovědělo, že se děti chtějí zapojit do kolektivu, ale sami to nejsou schopni zvládnout a potřebují další pomoc. Naopak 18,8% respondentů si myslí, že romské děti nestojí o začleňování do kolektivu dětí z majoritní většiny. 12,8% respondentů nemá zkušenosti s tím, zda se romské děti začleňují.

Otázka č. 10 - Mají romští rodiče zájem spolupracovat s učitelem / učitelkou a zajímat se o výsledky svých dětí?

Tab. 10. Spolupráce s romskými rodiči.

Možnosti	n	%
Nespolupracují	23	19,7
Spolupracují	12	10,3
Částečně spolupracují	74	63,2
Nedokážu posoudit	8	6,8
Σ	117	100

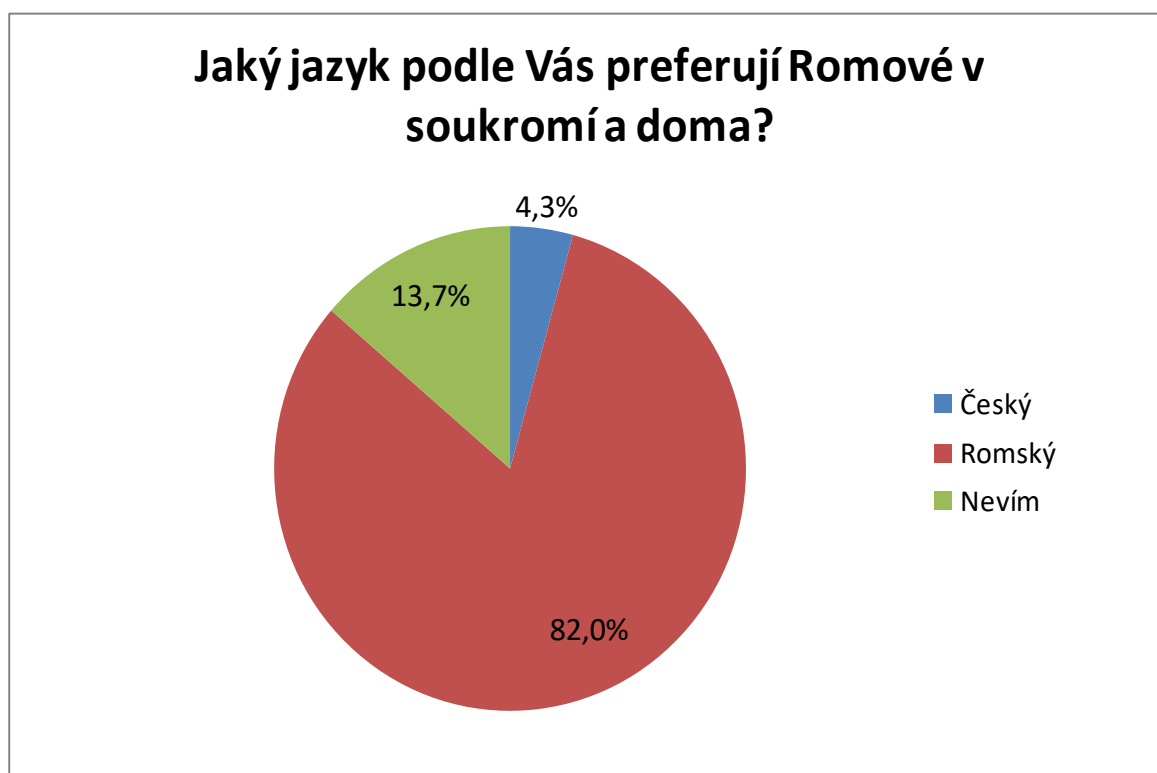
Graf. 10. Spolupráce s romskými rodiči.

Velká většina učitelů / učitelek ze své zkušenosti uvádí, že romští rodiče nějakou formou spolupracují a mají zájem o výsledky svých dětí, ve škole (63,2% částečně spolupracují, 10,3% spolupracují). Nespolupracujících 19,7% romských rodičů je potřeba nějakým způsobem motivovat, aby se o své děti ve škole více zajímali. 6,8% nedokáže posoudit zájem rodičů.

Otázka č. 11 - Jaký jazyk podle Vás preferují Romové v soukromí a doma?*Tab. 11. Jazyk Romů v soukromí.*

Možnosti	n	%
Český	5	4,3
Romský	96	82
Nevím	16	13,7
Σ	117	100

Graf 11. Jazyk Romů v soukromí.

Naprostá většina 82% zaměstnanců škol si myslí, že Romové doma a v soukromí mluví romským jazykem. Kdežto 4,3% zaměstnanců škol uvádí jazyk český. Zbýlých 13,7% zaměstnanců neumělo na otázku odpovědět. Z tohoto grafu tedy jasně vyplývá, že český jazyk je u Romů odsunutý do pozadí, z čehož následně plynou problémy romských dětí s českým jazykem.

Otázka č. 12 - Jaké sociální zázemí mají romské děti ve Vašem zařízení?

Tab. 12. Sociální zázemí ve škole.

Možnosti	n	%
Vynikající	28	23,9
Dobré	75	64,1
Špatné	13	11,1
Velmi špatné	1	0,9
Σ	117	100

Graf 12. Sociální zázemí ve škole.

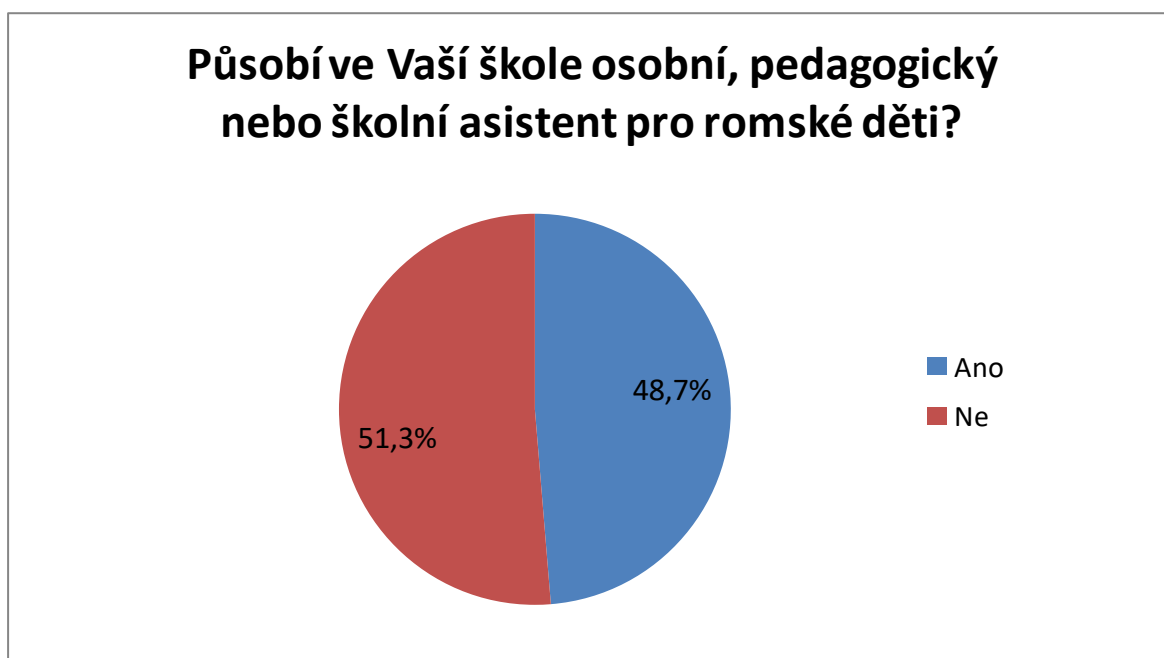
Na otázku jaké sociální zázemí mají romské děti ve školkách a školách ve Zlínském kraji, odpověděla převážná část zaměstnanců škol kladně. Za dobré sociální zázemí považuje svou školu 64,1% respondentů a za vynikající 23,9%. Za špatné sociální zázemí pro romské děti svou školu považuje 11,1% zaměstnanců. A pouze 0,9% jej považuje za velmi špatné. Z následujícího výčtu tedy vychází, že převážná část zaměstnanců škol ve Zlínském kraji je spokojená se sociálním zázemím pro romské děti.

Otázka č. 13 - Působí ve Vaší škole osobní, pedagogický nebo školní asistent pro romské děti?

Tab. 13. Působnost asistenta pro romské děti ve škole.

Možnosti	n	%
Ano	57	48,7
Ne	60	51,3
Σ	117	100

Graf 13. Působnost asistenta pro romské děti ve škole.

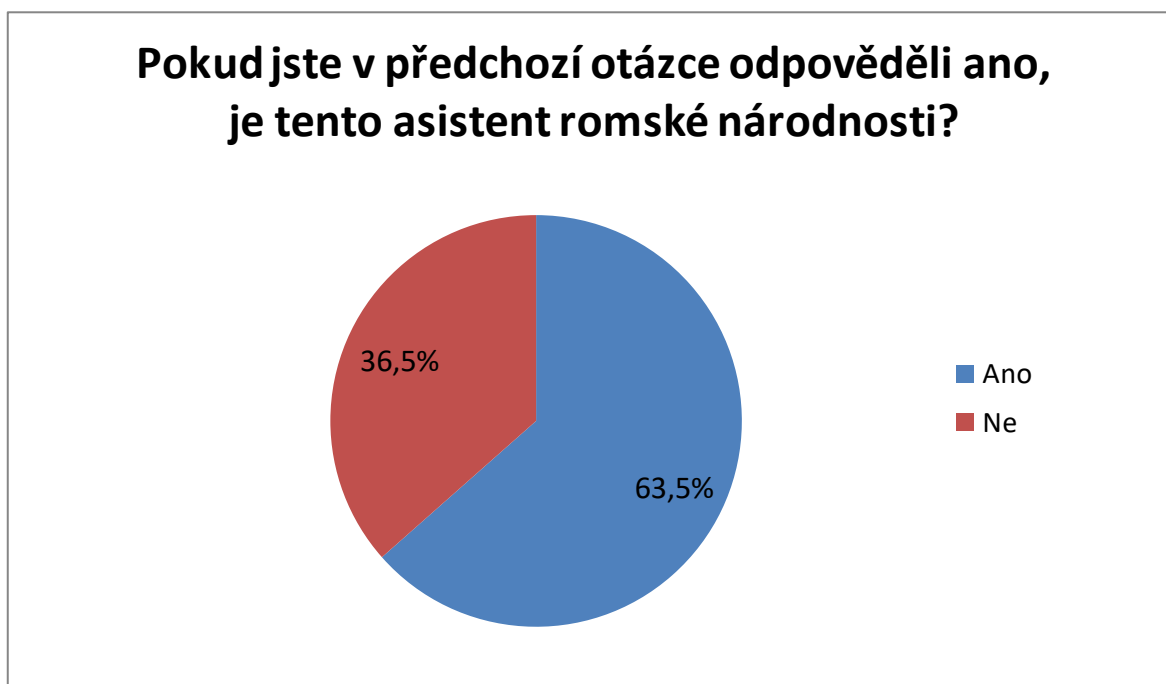
Na otázku, zda mají dotazovaní v mateřské nebo základní škole osobního, pedagogického nebo školního asistenta pro romské děti, odpověděli takřka procentuálně stejně. Mírná nadpoloviční většina 51,3% odpověděla Ne, kladně odpovědělo 48,7% dotazovaných.

Otázka č. 14 - Pokud jste v předchozí otázce odpověděli ano, je tento asistent romské národnosti?

Tab. 14. Asistent romské národnosti.

Možnosti	n	%
Ano	38	63,3
Ne	22	36,7
Σ	60	100

Graf 14. Asistent romské národnosti.

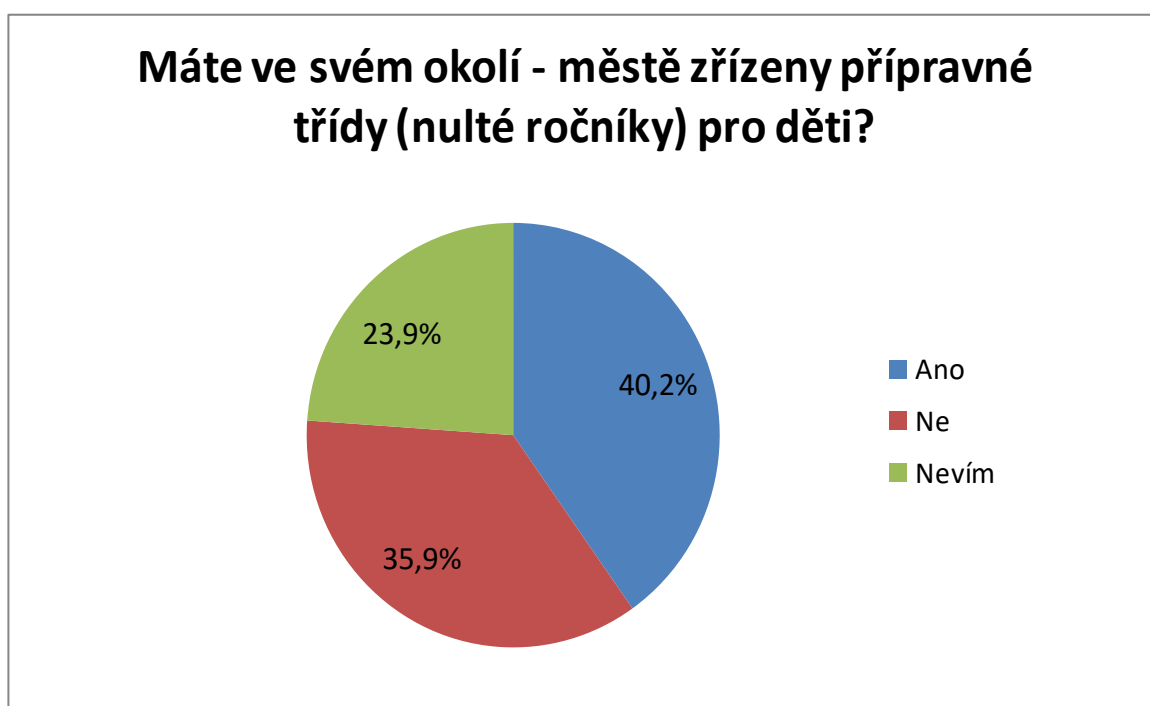
Na tuto otázku odpovídali pouze zaměstnanci škol a školek, ve kterých působí asistent pro romské děti. Z odpovědí vyplývá, že 63,5% dotazovaných má za svého kolegu / kolegyni asistenta romského původu. 36,5% dotazovaných má sice ve své škole asistenta pro romské děti, avšak není romského původu.

Otázka č. 15 - Máte ve svém okolí – městě zřízeny přípravné třídy (nulté ročníky) pro děti?

Tab. 15. Přípravné třídy.

Možnosti	n	%
Ano	47	40,2
Ne	42	35,9
Nevím	28	23,9
Σ	117	100

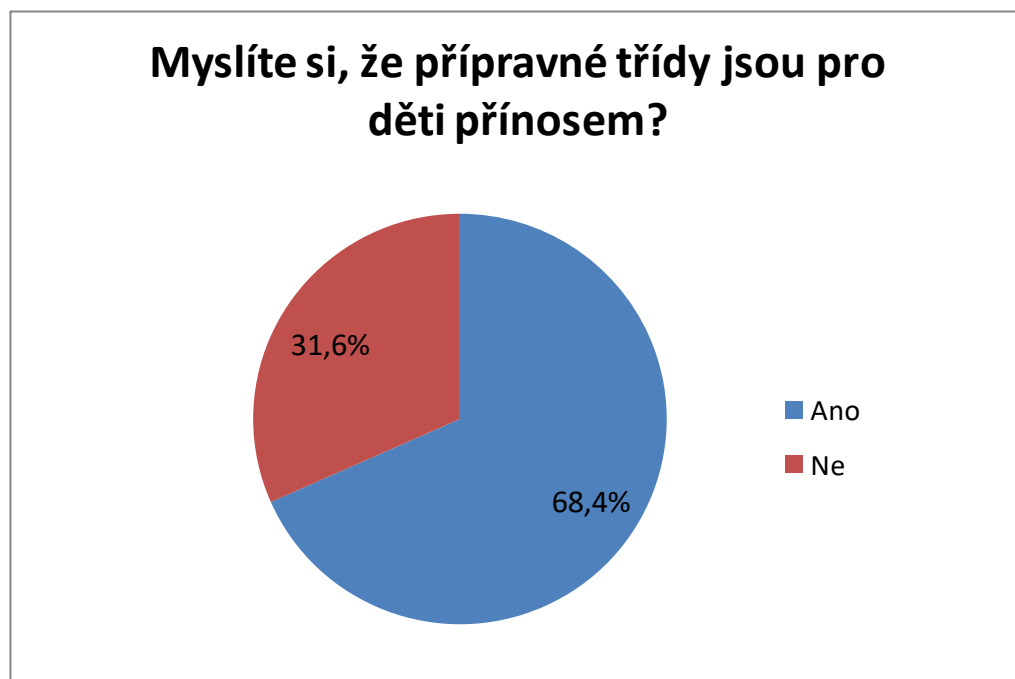
Graf 15. Přípravné třídy.

Z grafu a tabulky vyplývá, že 40,2% dotazovaných má ve svém okolí zřízenou přípravnou třídu pro děti. O trochu méně dotazovaných 35,9% odpověděla záporně, tedy, že přípravné třídy ve svém okolí nemají. Zbýlé procento dotazovaných 23,9% nevědělo o existenci přípravné třídy. Je zřejmé, že mnoho pedagogů ještě nemá povědomost o přípravných třídách ve svém okolí, proto by byla namístě větší informovanost mezi těmito pracovníky.

Otázka č. 16 - Myslíte si, že přípravné třídy jsou pro děti přínosem?*Tab. 16. Přínos přípravných tříd.*

Možnosti	n	%
Ano	80	68,4
Ne	37	31,6
Σ	117	100

Graf 16. Přínos přípravných tříd.

Přípravné třídy jsou podle vyjádření zaslaných respondentů z 68,4% určitě přínosné. Pouze 31,6% by přípravné třídy nezařadilo do výuky.

Otázka č. 17 – Pokud jste v předchozí otázce odpověděl / odpověděla ano, prosím napište proč:

Jedná se o otevřenou otázku.

Nepovinná otázka, ve které musel respondent odpovědět svými slovy.

Na otázku odpovídá pouze respondent, který v předchozí otázce číslo 16 odpověděl ano.

Nejčastější odpovědí na otázku byla odpověď typu: Přípravné třídy pomohou překonat jazykové a kulturní bariéry. Dále se setkáváme s názorem na ustálení pravidelné školní docházky. Jelikož mateřská škola nevyžaduje povinnou školní docházku, je pro dítě velmi obtížné zvyknout si pravidelně chodit každý den do školy a plnit si své povinnosti.

Každé dítě navštěvující přípravnou třídu získává sociální návyky a je v kolektivu dětí, na který si má možnost zvyknout.

V odpovědích respondentů často zaznívá, že děti, které navštěvují přípravnou třídu, uznávají autoritu vyučujícího, přizpůsobily se lépe pravidelnému školnímu režimu, jsou komunikativní, učí se spolupracovat s jinými dětmi a osvojí si základní hygienické návyky. Také získají návyky na dodržování určitého režimu pravidel.

5.1 Odpovědi na výzkumné otázky a hypotézy

Z výsledků, které jsme získali díky dotazníkovému šetření, si nyní můžeme odpovědět na výzkumné otázky a hypotézy, které jsme si stanovili před začátkem výzkumu.

VO č. 1: Jak vnímají pedagogičtí pracovníci včetně provozních zaměstnanců škol začleňování romských dětí do kolektivu třídy?

Tuto výzkumnou otázku jsme si ověřovali díky následující hypotéze **H1**

1H₀: Romské děti se v mateřské škole začleňují do kolektivu dětí stejně jako na základní škole.

1H_A: Romské děti v mateřské škole se začleňují lépe než děti na základní škole.

K ověření již předložené hypotézy byla zvolena otázka č. 2. a 9. z dotazníku.

Pro testování hypotéz jsme použili test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

Tab. 17. Tabulka ověření hypotézy H1.

Odpovědi	Začleňují se bez problémů	Chtějí se zapojit	Nestojí o začlenění	Nedokážu posoudit	Σ
MŠ	13 (17,23)	10 (11,49)	10 (7,90)	9 (5,39)	42
ZŠ	35 (30,77)	22 (20,51)	12 (14,10)	6 (9,62)	75
Σ	48	32	22	15	117

Hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 6,57$

Stupně volnosti tabulky $f = 3$

Při hladině významnosti 0,05 je hodnota testového kritéria pro stupně volnosti $f = 3$ $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$.

Platí $\chi^2 < \chi^2_{0,05}$. Nelze tedy odmítnout nulovou hypotézu.

Můžeme tedy říci, že se romské děti zapojují do kolektivu třídy ve všech školních zařízeních stejně.

VO č. 2: Jak vnímají pedagogičtí pracovníci včetně provozních zaměstnanců škol docházku romských dětí?

K vytvoření hypotézy **H2** byly použity otázky č. 2 a 4 z dotazníkového šetření.

2H₀: Zaměstnanci MŠ vnímají docházku romských dětí do školy stejně, jako ji vnímají zaměstnanci ZŠ.

2H_A: Zaměstnanci MŠ vnímají docházku romských dětí do školy jinak, než ji vnímají zaměstnanci ZŠ.

K vytvoření hypotézy byl použit test nezávislosti chí-kvadrát.

Tab. 18. Tabulka k ověření hypotézy H2.

Odpovědi	Pravidelná docházka	Nepravidelná docházka	Nedokážu posoudit	Σ
MŠ	2 (3,23)	19 (28)	21 (10,77)	42
ZŠ	7 (5,77)	59 (50)	9 (19,23)	75
Σ	9	78	30	117

Hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 20,4$

Stupně volnosti tabulky $f = 2$

Při hladině významnosti 0,05 je hodnota testového kritéria pro stupně volnosti $f = 2$ $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$.

Platí $\chi^2 > \chi^2_{0,05}$. Nelze tedy odmítnout alternativní hypotézu.

Můžeme tedy konstatovat, že se učitelé mateřských a základních škol neshodnou na pravidelné docházce romských žáků.

VO č. 3: Jaký vztah mají děti z majoritní třídy k dětem z minoritní třídy?

Dále jsme zkoumali a vytvořili **H3**, tedy hypotézu, zda se majoritní děti chovají k dětem z minoritní třídy stejně nebo jinak v různých školních zařízeních. K ověření hypotéz jsme využili otázky č. 2 a 8 z dotazníku. Stejně jako u předchozích hypotéz, i zde byl použit test nezávislosti chí-kvadrát.

3H₀: Děti z majoritní komunity mají k dětem z minoritní komunity stejný vztah v mateřské i základní škole.

3H_A: Děti z majoritní komunity se na základní škole chovají k dětem z minoritní komunity jinak než v mateřských školách.

Tab. 19. Tabulka k ověření hypotézy H3.

Odpovědi	Nedělají roz- díly	Chovají se nepřátelsky	Nedokážu posoudit	Σ
MŠ	28 (28,36)	5 (6,46)	9 (7,18)	42
ZŠ	51 (50,64)	13 (11,54)	11 (12,82)	75
Σ	79	18	20	117

Otázka č. 2 zněla: Kde pracujete?

Otázka č. 8 zněla: Jaká je podle Vás vztah dětí z majoritní komunity k dětem z minoritní komunity?

Hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 1,242$

Stupně volnosti tabulky $f = 2$

Při hladině významnosti 0,05 je hodnota testového kritéria pro stupně volnosti $f = 2$ $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$.

Platí $\chi^2 < \chi^2_{0,05}$. Nelze tedy odmítnout nulovou hypotézu.

Můžeme tedy říci, že se děti z majoritní třídy chovají k romským dětem stejně, nezávisle na tom, zda navštěvují mateřskou nebo základní školu.

VO č. 4: Ve kterých školských zařízeních ve Zlínském kraji pracuje více asistentů pro romské děti?

K této výzkumné otázce a jejímu ověření jsme vytvořili dvě níže vypsane hypotézy. K hypotéze **H4** byla zvolena otázka č. 2 a 13 z dotazníkového šetření.

4H₀: V mateřských školách pracuje stejný počet asistentů pro romské děti jako na základních školách.

4H_A: Počet pracujících asistentů pro romské děti v mateřských školách je rozdílný od působících asistentů pro romské děti na základních školách.

K ověření této hypotézy jsme použili test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

Tab. 20. Tabulka k ověření hypotézy H4.

Odpovědi	Ano	Ne	Σ
MŠ	26 (20,10)	16 (21,90)	42
ZŠ	30 (35,90)	45 (39,10)	75
Σ	56	61	117

Hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 5,177$

Stupně volnosti tabulky $f = 1$

Při hladině významnosti 0,01 je hodnota testového kritéria pro stupně volnosti $f = 1$

$\chi^2_{0,01(1)} = 6,635$, proto přijímáme nulovou hypotézu a odmítáme alternativní hypotézu.

Ve školních zařízeních pracuje stejně asistentů pro romské děti bez rozdílu, zda se jedná o mateřskou nebo základní školu.

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI, DISKUSE

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak se romské děti zapojují do kolektivu třídy a především, zda jsou školská zařízení ve Zlínském kraji dostatečně připravena pro romskou populaci. Jak jsme zjistili, v mateřských a základních školách v tomto kraji působí dostatek asistentů pro romské děti a počet asistentů je rovnoměrně rozdělen mezi tyto školy.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že stále velké procento dotazovaných nevědělo o existenci přípravných tříd ve svém okolí. Více jak polovina respondentů uvedla, že tyto přípravné třídy se nenacházejí v jejich blízkém okolí, tudíž je jasné, že je romské děti nemožnou navštěvovat. Proto doporučujeme další zřízení těchto přípravných tříd nejen pro romské děti. Dále jsme se dozvěděli, že více jak polovina respondentů má ve svém zařízení asistenta pro romské děti. I když se na první pohled může zdát tento výsledek dostačující, není tomu tak. Romských dětí ve Zlínském kraji stále přibývá, a proto je nutné zapojovat do výuky stále více asistentů tak, aby se těmto dětem co nejvíce usnadnilo vzdělávání a následné zapojení do běžného života. V neposlední řadě je pro nás neuspokojivá spolupráce a komunikace romských rodičů s učitelem / učitelkou ve školských zařízeních. Více jak polovina respondentů odpověděla, že tato spolupráce, stejně tak jako komunikace, je dostačující. Jak už jsme se zmiňovali v této práci, Agentura pro sociální začleňování v minulosti a dnes působila pouze ve městě Vsetíně a Holešově. Tato agentura má vést zaměstnance školy nejen ke zdokonalení práce s romskými dětmi během a po vyučování, ale má přispět i ke zlepšení spolupráce a komunikace mezi romskými rodiči a učiteli. Proto doporučujeme spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování i dalším městům a obcím ve Zlínském kraji.

Všichni autoři literatury citované v bakalářské práci se shodují na potřebě začlenění romských dětí do standardních základních škol, a ne jak se to děje v mnoha případech dnes, do praktických základních škol. Ve svých knihách předkládají praktické návrhy řešení a uvádějí příklady, jakým způsobem postupovat při integraci romských dětí. Cílem je vyšší vzdělanost romské populace, tudíž i vyšší kvalifikace a schopnost hledat odpovídající zaměstnání. Tím se zvyšuje společenská prestiž Romů i v majoritní společnosti a dochází k zabránění jejich sociálního vyloučení.

Autor bakalářské práce se ztotožňuje s názorem Evy Šotolové, která ve své knize *Vzdělávání Romů* podporuje asistenty pro romské děti v rámci výuky. Především pak podporuje

předškolní přípravné třídy pro romské etnikum, i když z našeho šetření vyplývá, že i v dnešní době se najdou učitelé a zaměstnanci škol ze Zlínského kraje, který tento názor nesdílí. My ovšem souhlasíme s postoji Evy Šotolové, které přispívají k integraci romských dětí.

Autor bakalářské práce se dále přiklání i k názoru již mnohokrát námi zmiňovaného autora knih s romskou problematikou, doc. PhDr. Mgr. Jaroslava Balvína, CSc. Ve své knize *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém* (Balvín, 2004) autor jasně zdůrazňuje, že přípravné třídy podstatně usnadňují romským žákům přechod z předškolního věku do prvního ročníku základní školy. Pokud bychom zabrousili ke vztahu učitel versus rodič, pan Balvín předkládá názor, že je na učitele romských dětí kladen obrovský tlak, vyplývající z celkové atmosféry společnosti, která přijímá distanční vztah k Romům. Učitel by se přes tento problém měl umět přenést, stejně tak jako je lékař vázán etickým závazkem k pacientovi, i učitel by měl uznávat výchovný étos. Především pak souhlasíme s názorem: *Přirozenou autoritu získávají učitelé, kteří komunikaci s Romy skutečně realizují. Dáš úctu, dostane se ti úcty*. Tohoto přísloví by se měli řídit všichni pedagogičtí pracovníci ale i zaměstnanci škol nejen ze Zlínského kraje.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali začleňováním romských dětí do kolektivu dětí ve školách a školkách ve Zlínském kraji.

Teoretická část se zabývá pojmy, které se vyskytují v souvislosti s multikulturální výchovou a uváděli jsme zde spojení multikulturální výchovy a sociální pedagogiky. Také jsme se věnovali publikacím v odborné literatuře, které obsahují naše zvolené téma. Teoretická část dále zahrnuje historii Romů (původ Romů, odkud přišli, historie v České republice), vzdělávání Romů v dnešní době a následně integraci Romů ve Zlínském kraji, kdy jsme se opírali převážně o dokument nazvaný *Koncepce ve Zlínském kraji*.

Bakalářská práce měla za úkol zjistit, jaký je vztah mezi majoritními a minoritními dětmi v předškolních a školních zařízeních v teritoriu Zlínského kraje. Dalším cílem bylo prozkoumat, zda romské děti mají dostatečnou podporu ve vzdělávání od zaměstnanců předškolního a školního zařízení.

Praktická část se zaměřuje na vytyčení hlavních a dílčích cílů, průzkumné šetření a na vyhodnocení výsledků pomocí grafů a tabulek, ke kterým byl doplněn komentář. Průzkumný soubor byl tvořen 117 respondenty, a to zaměstnanci mateřských a základních škol ve Zlínském kraji.

Z našeho výzkumu mezi zaměstnanci vyplývá, že se učitelé dostatečně věnují dětem z minoritní skupiny. Na mnohých školách dobře fungují asistenti pro romské děti, přičemž větší polovina z nich pochází z romského etnika. Velmi příjemným zjištěním pro nás bylo, že učitelé ve Zlínském kraji se shodují na přívětivosti prostředí pro vzdělávání romských dětí. Zajímalo nás také, zda jsou podle učitelů přípravné třídy pro děti přínosné. Z šetření vyplývá, že učitelé ve většině případů přípravné třídy schvalují. Najdou se však i takoví zaměstnanci škol, kteří netuší, zda takovou přípravnou třídu mají ve svém okolí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BALVÍN, Jaroslav, 2012. *Pedagogika, andragogika a multikultura*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-07-3.

BALVÍN, Jaroslav a kol., 2008. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. Praha: Radix. ISBN 978-80-86031-83-5.

BALVÍN, Jaroslav a kol., 2000. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902461-7-6.

BALVÍN, Jaroslav a kol., 1999. *Romové a etika multikulturní výchovy*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902149-4-0.

BALVÍN, Jaroslav a kol., 1998. *Romové a jejich učitelé*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902461-1-7.

BALVÍN, Jaroslav, 2004. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix. ISBN 80-86031-48-9.

BALVÍN, Jaroslav and Lukasz KWADRANS, 2010. *Situation of Roma Minority in Czech, Hungary, Poland and Slovakia*. Wroclaw: Foundation of Social Integration Prom Publication sponsored by The International Visegrad Fund. ISBN 978-83-928354-6-2.

BAKALÁŘ, Petr, 2004. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia. ISBN 80-7220-180-8.

FRASER, Angus M., 1998. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-212-X.

GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ D., URBANOVSKÁ E., 1998. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex. ISBN 80-85783-20-7.

HARTL, P., HARTLOVÁ H., 2000. *Psychologický slovník*, Praha: Portál. ISBN 80-7178 303X.

HLADÍK, Jakub, 2006. *Multikulturní výchova: (Socializace a integrace menšin)*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 80-7318-424-9.

HORVÁTOVÁ, Jana, 2002. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-615-X.

HŮBSCHMANNOVÁ, Milena, 1999. *Romské pohádky*. Praha: Nakladatelství FORTUNA. ISBN 80-8071-658-1.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody Pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-1369-4.

MAPPEŠ-NIEDIEK, Norbert, 2013. *Chudáci Romové, zlí Cikáni: co je pravdy na našich předsudcích*. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-869-7.

NEČAS, Ctibor, 1995. *Romové v České republice včera a dnes*. UP Olomouc. ISBN 80-7067-559-4.

NIKOLAI, Tomáš, 2007. *Příběhy ze špatné čtvrti: aneb jak pracovat s tématem segregace nejenom ve školství*. Praha: Člověk v tísni o.p.s. ISBN 978-80-86961-45-3.

PAVELČÍKOVÁ, Nina, 2004. *Romové v českých zemích v letech 1945-89*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR. ISBN 80-86621-07-3.

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*, Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.

PROKEŠOVÁ, Miriam, 2006. *Pranostiky a pořekadla, aneb, Na sv. Simforosa řinčí v žitě ostrá kosa: (zaměřeno na počasí a hospodářství)*. Ostrava: Repronis. ISBN 80-7329-135-5.

PRŮCHA, Jan, 2006. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-866-2.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, 1995. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-029-4.

ŘÍČAN, Pavel, 2000. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-410-9.

SAMKOVÁ, Klára, 2012. *Romská otázka: Psychologické příčiny sociálního vyloučení Romů*. Praha: Blinkr. ISBN 978-80-87579-03-9.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana, 2008. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠOTOLOVÁ, Eva, 2001. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0277-0.

Dokumenty:

BRADOVÁ, Jiřina. 2014. *Akční plán ke Koncepci romské integrace ve Zlínském kraji na léta 2009 – 2013*. Rada Zlínského kraje.

LAUBEOVÁ, Laura a Beáta OLAHOVÁ, 2007. *Rozvoj vzdělávání Romů v České republice*. Roma Education Fund. ISBN 978-963-9832-00-8.

NERSESJAN VALENTOVÁ, Taťána, 2014. *Zpráva o stavu romské menšiny v kraji za rok 2013*. Rada Zlínského kraje.

ODBOR KANCELÁŘ HEJTMANA, ODDĚLENÍ NEZISKOVÉHO SEKTORU, 2009. *Koncepce romské integrace ve Zlínském kraji na léta 2009 – 2013*.

ODBOR KANCELÁŘ HEJTMANA, ODDĚLENÍ NEZISKOVÉHO SEKTORU, 2015. *Koncepce romské integrace ve Zlínském kraji na léta 2015 – 2018*.

Články:

DVORNÍKOVÁ, G. Podporu dostal i romský folklorní kroužek. *Valašský deník*, 16. 03. 2010, roč. 21, č. 63, s. 2.

H., M. Romové se chtějí vzdělávat. *Naše Valašsko*, 01. 06. 1999, roč. 7, č. 2, s. 3.

KAŠPAR, P. Škola rozdělí žáky. Na bílé a Romy. *Valašský deník*, 16. 05. 2009, roč. 20, č. 113, s. 1-3.

PERKNEROVÁ, K. Malí Romové plní zvláštní školy. *Naše Valašsko*, 10. 11. 2010, roč. 18, č. 261, s. 14.

Ž., J. Některým Romům se nechce učit. *Naše Valašsko*, 09. 02. 1999, roč. 7, č. 6, s. 3.

Další prameny:

Historie školy: ZŠ, Mš a Pš Vsetín. : *Historie školy* [online]. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: http://www.zsms-turkmenska.cz/zakladni-informace/historie-sko-ly/?utm_source=copy&utm_medium=paste&utm_campaign=copypaste&utm_content=http%3A%2F%2Fwww.zsms-turkmenska.cz%2Fzakladni-informace%2Fhistorie-skoly%2F

Hnutí R O Hnutí spolupracujících škol R, Praha 2011 - Hnutí R.: *Projekty Hnutí spolupracujících škol R (zkráceně Hnutí R) a jejich andragogický rozměr* [online]. Praha, 2011 [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://hnutir.eu/o-hnuti-spolupracujicich-skol-r-praha-2011/>

PROCHÁZKOVÁ, Petra. Města ve Zlínském kraji sečetla Romy, kteří v nich žijí. Odmítlo jen Hradiště. In: *Idnes* [online]. 15. března 2017 [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: http://zlin.idnes.cz/ve-zlinskem-kraji-zije-odhadem-2-500-romu-dhe-/zlin-zpravy.aspx?c=A170313_2311787_zlin-zpravy_ppr.

RÓMSKY VZDELÁVACÍ FOND | Roma Education Fund. : *ROMSKÝ VZDĚLÁVACÍ FOND* [online]. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://www.romaeducationfund.hu/romsky-vzdelavaci-fond-0>

VYSOKOŠKOLSKÉ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE. *Vysokoškolské kvalifikační práce* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://theses.cz>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd.	Pokračování
č.	Číslo
Hnutí R	Hnutí spolupracujících škol R
Mš	Mateřská škola
Např.	Například
RVF	Rámcový vzdělávací fond
s.	Strana
UTB	Univerzita Tomáše Bati
ZŠ	Základní škola

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf. 1. Určení pohlaví.</i>	41
<i>Graf. 2. Místo působitě.</i>	42
<i>Graf. 3. Postavení v zaměstnání.</i>	43
<i>Graf. 4. Romská docházka.</i>	44
<i>Graf. 5. Návštěvnost podle pohlaví dítěte.</i>	45
<i>Graf. 6. Sociální pomoc ve škole.</i>	46
<i>Graf. 7. Komunikace s romskými rodiči.</i>	47
<i>Graf. 8. Vztah majoritních a minoritních dětí.</i>	48
<i>Graf. 9. Začleňování romských dětí do kolektivu.</i>	49
<i>Graf. 10. Spolupráce s romskými rodiči.</i>	50
<i>Graf. 11. Jazyk Romů v soukromí.</i>	51
<i>Graf. 12. Sociální zázemí ve škole.</i>	52
<i>Graf. 13. Působnost asistenta pro romské děti ve škole.</i>	53
<i>Graf. 14. Asistent romské národnosti.</i>	54
<i>Graf. 15. Přípravné třídy.</i>	55
<i>Graf. 16. Přínos přípravných tříd.</i>	56

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1. Určení pohlaví.</i>	41
<i>Tab. 2. Místo působitě.</i>	42
<i>Tab. 3. Postavení v zaměstnání.</i>	43
<i>Tab. 4. Romská docházka.</i>	44
<i>Tab. 5. Návštěvnost podle pohlaví dítěte.</i>	45
<i>Tab. 6. Sociální pomoc ve škole.</i>	46
<i>Tab. 7. Komunikace s romskými rodiči.</i>	47
<i>Tab. 8. Vztah majoritních a minoritních dětí.</i>	48
<i>Tab. 9. Začleňování romských dětí do kolektivu.</i>	49
<i>Tab. 10. Spolupráce s romskými rodiči.</i>	50
<i>Tab. 11. Jazyk Romů v soukromí.</i>	51
<i>Tab. 12. Sociální zázemí ve škole.</i>	52
<i>Tab. 13. Působnost asistenta pro romské děti ve škole.</i>	53
<i>Tab. 14. Asistent romské národnosti.</i>	54
<i>Tab. 15. Přípravné třídy.</i>	55
<i>Tab. 16. Přínos přípravných tříd.</i>	56
<i>Tab. 17. Tabulka ověření hypotézy H1.</i>	58
<i>Tab. 18. Tabulka k ověření hypotézy H2.</i>	59
<i>Tab. 19. Tabulka k ověření hypotézy H3.</i>	60
<i>Tab. 20. Tabulka k ověření hypotézy H4.</i>	61

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I – Rešerše použité literatury

Příloha P II – Slovník pojmů

Příloha P III – Seznam vybraných bakalářských prací na téma Romové od roku 2013 na UTB

Příloha P IV – Seznam vybraných diplomových prací na téma Romové od roku 2013 na UTB

Příloha P V - Dotazník

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE POUŽITÉ LITERATURY

BALVÍN, Jaroslav, 2012. *Pedagogika, andragogika a multikultura*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-07-3

Tato monografie, jejíž autorem je doc. PhDr. Jaroslav Balvín, CSc. nám vysvětluje základním pojmy týkající se začleňování – multikultura, interkulturalita a pluralita. Všechny pojmy jsou v publikaci vědecky podloženy. V knize nalezneme krásné fotografie autora, které vystihují kulturní vyžití Romů a mají vysokou uměleckou hodnotu. Knihu doplňují texty studentů. V těchto textech nalezneme jejich názory na emociální pohled k sociální sféře a její využití v pomáhajících profesích sociálního pedagoga.

BALVÍN, Jaroslav a kol., 2008. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. Praha: Radix. ISBN 978-80-86031-83-5.

V této knize klade autor důraz na filozofii výchovy a na její propojení s metodikou výchovy. Autor se nechal inspirovat významným filozofem Janem Patočkou. Cílem knihy je ukázat, hlavní smysl učitelské práce – pomáhat žákům v nalezení smyslu života. Tak jako ostatní knihy doc. Balvína je i tato kniha věnována romským žákům, jejichž filozofie výchovy a metodika vyučování je specifická.

BALVÍN, Jaroslav a kol., 2000. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902461-7-6.

V úvodu knihy se nachází báseň od Eleny Lackové. Kniha je ve své podstatě členěná do příspěvků od různých spisovatelů a romistů, které dal docent Balvín dohromady. Na začátku knihy autor vymezuje rozdíly mezi alternativními školami (Waldorfská, škola Montessori atd.) a jejich formou vyučování. Další velká kapitola nese název *Vybrané programy škol – programy pro romské žáky a jejich uplatnění v praxi* jež zahrnuje zdravou školu a program *Začít spolu*.

BALVÍN, Jaroslav a kol., 1999. *Romové a etika multikulturní výchovy*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902149-4-0.

Publikace vznikla z pravidelných setkávání Hnutí spolupracujících škol R. V publikaci nalezneme teoretické i praktické zkušenosti učitelů i odborníků zabývajících se multikulturní výchovou se zaměřením na romské děti. V publikaci nalezneme např. článek od Radima Chrástky – Romské pohádky.

BALVÍN, Jaroslav, 2004. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix. ISBN 80-86031-48-9.

Kniha je rozdělena do pěti hlavních kapitol. Na začátku knihy nalezneme seznámení s výchovou. Čtenář si zde uvědomí, jaké podmínky, ať už vnější nebo vnitřní, zasahují do výchovy romských dětí. Jaké jsou cíle a prostředky výchovy pro tuto komunitu atd. Další zajímavé kapitoly se týkají osobnosti učitele romských žáků, autor malinko zabrousí do historie a v neposlední řadě nám uvede prostředky výchovy a vzdělávání romského žáka. Kniha je obohacena o zajímavá motta, která jsou přikládána skoro ke každému nadpisu.

BAKALÁŘ, Petr, 2004. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia. ISBN 80-7220-180-8.

V knize nalezneme texty českých ale i zahraničních romistů. Na začátku knihy autor vymezuje K- a r-strategii. K strategové jsou víceméně organismy přizpůsobené stabilnímu prostředí, r-strategové jsou přizpůsobené organismy proměnlivému prostředí. Kniha je obohacena o tabulky a grafy v textu. Kniha je věnována životu Romů celkově, nalezneme v ní i kapitolu o romské módě, romském humoru, hudebním nadání, vzdělání, hodnot atd.

FRASER, Angus M., 1998. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-212-X.

Kniha popisuje psané dějiny Cikánů v laickém jazyce tak, aby byla poutavá nejen pro odborníky ale i celou veřejnost. Kniha obsahuje obrázky, mapy a tabulky.

GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ D., URBANOVSKÁ E., 1998. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex. ISBN 80-85783-20-7.

Knihla nás seznamuje s vědním oborem nesoucí název Pedagogika, zároveň zde najdeme vše, co se týká již zmiňované pedagogiky, ať už máme na mysli historii pedagogiky, vztah pedagogiky k jiným vědám, předmět a funkci pedagogiky, pedagogické disciplíny. Také seznámení se všemožnými faktory ovlivňující rozvoj jedince – výchova, dědičnost, prostředí atd., tyto faktory jsou v knize dále podrobně rozepisovány. Nutno podotknout obohacení knihy o úkoly, jež má čtenář odpovědět díky získaným poznatkům z textu. V závěru každé kapitoly najdeme seznam zdrojů, z kterých bylo čerpáno.

HARTL, P., HARTLOVÁ H., 2000. *Psychologický slovník*, Praha: Portál. ISBN 80-7178 303X.

Slovník zaujme každého, jelikož obsahuje skoro 20 000 hesel, které se vážou především k oblasti psychologie, speciální pedagogiky. Ke každému hledanému slovu nalezneme přidělený anglický ekvivalent a kromě toho i kurzívou označeny podobné či související termíny, které jsou ve slovníku také uvedeny. Vše je psané ve sloupcích. K této knize je připojen Anglicko-český slovník.

HLADÍK, Jakub, 2006. *Multikulturní výchova: (Socializace a integrace menšin)*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 80-7318-424-9.

V těchto skriptech nalezneme seznámení s pojmy multikulturalismus a multikulturní výchova ve spojení s pedagogikou. Pro lepší pochopení, autor v knize zahrnuje definice i od jiných autorů, kteří s touto problematikou pracují. Ve skriptech také nalezneme přehled národnostních menšin v České republice a na samotném konci je vypsán slovníček základních pojmů.

HORVÁTOVÁ, Jana, 2002. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-615-X.

Publikace je stručný přehled historie Romů u nás, tedy v Evropě. Zabývá se původem Romů a příchodem k nám. Dále jejich kulturou, jazykem, slovesností a problémy se začleněním. Jedna kapitola popisuje genocidu Romů.

HÚBSCHMANNOVÁ, Milena, 1999. *Romské pohádky*. Praha: Nakladatelství FORTUNA. ISBN 80-8071-658-1.

Na začátku knihy autorka stručně popisuje okolnosti, za kterých vyšly Romské pohádky poprvé. V další kapitole nalezneme seznámení s romskými pohádkami – jak se romsky říká pohádce a její členění na dlouhé pohádky (Bari paramisi), hrdinská pohádka (viteziko paramisi) atd. Najdeme zde odpovědi na otázky typu: *Jaké bylo společenské postavení Romů a jejich historická zkušenost, která se v pohádkách promítá? Jaké je zázemí romských pohádek?* Po tomto krátkém seznámení autorka pokračuje zvířecími a kouzelnými pohádkami, lidovými povídkami a zakončují to *humorky a anekdoty*.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody Pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-1369-4.

Knih se zabývá kvantitativním výzkumem v pedagogice. Vysvětluje podstatu klasického pedagogického výzkumu a čtenáři vysvětluje výhody i nevýhody kvantitativního přístupu. Autor popisuje metody měření, zpracování výsledků a především metody sběru dat.

LAUBEOVÁ, Laura a Beáta OLAHOVÁ, 2007. *Rozvoj vzdělávání Romů v České republice*. Roma Education Fund. ISBN 978- 963-9832-00-8.

Hlavním cílem Romského vzdělávacího fondu je zmenšit rozdíly ve vzdělávání a následných výsledků v něm týkajících se Romů i Neromů. A to především díky krokům, které nabízí tento dokument. Dokument popisuje vzdělávání Romů v roce 2005, ale zároveň předurčuje další kroky a postupy na další tři roky dopředu. V dokumentu nalezneme různé doporučení pro práci s romskými dětmi.

MAPPEŠ-NIEDIEK, Norbert, 2013. *Chudáci Romové, zlí Cikáni: co je pravdy na našich předsudcích*. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-869-7.

V publikaci nalezneme provokativní otázky související s vnímáním Romů, na které se autor snaží odpovědět. Hlavním východiskem knihy jsou časté předsudky panující vůči Romům v celé Evropě, např. sklony ke kriminalitě, špatné zacházení s penězi a údajná lenost. Kniha nabízí podrobnou analýzu životních poměrů východoevropských Romů, podloženou autorovými životními zkušenostmi.

NEČAS, Ctibor, 1995. *Romové v České republice včera a dnes*. UP Olomouc. ISBN 80-7067-559-4.

Kniha, nebo spíše sešit je psaná ve dvou sloupečcích na jedné straně. Najdeme zde tabulky např. s počty přírůstků romské populace v českých zemích v letech 1970 – 1980., rozmístění romské populace v českých zemích z roku 1980, kdy ve Zlíně žilo 64 Romů, ve Vsetíně 298, v Rožnově p. Radhoštěm 82, a ve Valašském Meziříčí 138.

NERSESJAN VALENTOVÁ, Taťána, 2014. *Zpráva o stavu romské menšiny v kraji za rok 2013*. Rada Zlínského kraje.

Na začátku dokumentu se nachází seznámení se základními údaji o situaci romské menšiny v kraji (prostorové rozmístění romské menšiny v kraji, organizace pracující s Romy atd.). Další kapitola, pro nás stěžejní, nese název *Zhodnocení situace Romů v oblasti vzdělávání*. Nalezneme zde stručně vypsání informací z měst ve Zlínském kraji. Tento dokument pojímá vše, co se týká Romů, tedy i otázky bydlení, zdraví, bezpečnosti, kultury a jazyka, především pak otázky sociálního začleňování do majoritní společnosti.

NIKOLAI, Tomáš, 2007. *Příběhy ze špatné čtvrti: aneb jak pracovat s tématem segregace nejenom ve školství*. Praha: Člověk v tísni o.p.s. ISBN 978-80-86961-45-3.

Dokument je rozdělen do 3 hlavních kapitol s podkapitolami, věnující se vzdělávání a segregaci romských dětí. První kapitola *Segregace v českém školství* obsahuje historii Romů od roku 1989 po období po roce 1993. Další zajímavá podkapitola se zabývá dětstvím so-

ciálně vyloučených osob s převážně negativními názory autora a následné důsledky tohoto dětství, poté následuje seznámení s terénní prací sociálních pedagogů. Druhá největší kapitola *Informace pro učitele / učitelky* obsahuje pouze slovníček základních pojmů, např. ghetto, etnicita, národnost, pedagogicko-psychologická poradna atd. Závěrečná kapitola *Příběhy a aktivity* již podle názvu obsahuje příběhy, se kterými mají studenti (většinou žáci středních škol a výše) za daný čas pracovat s určitým sociálním problémem týkajícího se romských dětí. Některé úkoly zahrnují práci s fotografiemi, na kterých jsou vyobrazeni romští žáci.

**ODBOR KANCELÁŘ HEJTMANA, ODDĚLENÍ NEZISKOVÉHO SEKTORU,
2009. Koncepce romské integrace ve Zlínském kraji na léta 2009 – 2013.**

Koncepce se zabývá analýzou jednotlivých oblastí romské integrace ve Zlínském kraji (zaměstnanost, školství, bytová politika, bezpečnost, kriminalita, zdravotní a terénní péče). Také se zabývá institucionální analýzou na regionální a národní úrovni. Koncepce obsahuje řadu tabulek a grafů týkajících se problémů romské menšiny.

**ODBOR KANCELÁŘ HEJTMANA, ODDĚLENÍ NEZISKOVÉHO SEKTORU,
2015. Koncepce romské integrace ve Zlínském kraji na léta 2015 – 2018.**

Novější koncepce z roku 2015 – 2018 se zabývá stejnými problémy jako již výše zmiňovaná koncepce z roku 2009- 2013, jen je psaná v aktuálním časovém rozmezí. Dokument je rozdělen do dvou oblastí – analytické a návrhové. Analytická oblast obsahuje analýzu jednotlivých oblastí romské integrace, mapovou oblast a především popisuje hlavní východiska koncepce. Druhá návrhová část je rozdělena na akční plán, strategii, cíle a priority.

PAVELČÍKOVÁ, Nina, 2004. *Romové v českých zemích v letech 1945-89*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR. ISBN 80-86621-07-3.

Kniha (sešit) obsahuje romskou historii od roku 1945 až po rok 1989. Na začátku knihy nalezneme seznámení s Romy celkově (jazyk, mentální zvláštnosti, význam rodiny, romskou tradiční kulturu atd.) až po chartu 77.

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*, Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.

První kapitola – Historické kořeny sociální pedagogiky, sahá do historie, i když sociální pedagogika je poměrně nová věda. Začíná od řeckých a římských myslitelů po Osvícenství. Součástí kapitoly jsou podkapitoly zahrnující přední myslitele J. A. Komenského a J. H. Pestalozziho. Třetí největší a pro nás nejpodstatnější kapitola se zabývá vymezením pojetí sociální pedagogiky tj. především vymezením předmětu sociální pedagogiky a seznámení s profesí sociálního pedagoga. Další tři neméně důležité kapitoly spojují sociální pedagogiku a prostředí (Vymezení pojmu prostředí, Sociální pedagogika a rodina s vrstevníky, Sociální pedagogika a škola).

PRŮCHA, Jan, 2006. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-866-2.

Tato kniha je určena především vysokoškolským studentům, učitelům a odborníkům ve společenských vědách a pedagogice. Díky prvnímu vydání knihy byla u nás v české republice poprvé představena problematika výchovy romského obyvatelstva komplexně a mezioborově. Autor knihy se výrazně opírá o zahraniční poznatky z vědy a výzkumu, tento fakt obhájí tím, že v naší zemi je toto téma velmi málo rozvinuté. V knize nalezneme i jednotlivé definice, s nimiž nás autor seznamuje, např.: multikulturní výchova, etnikum, národnostní menšina, rasismus, rasa atd.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, 1995. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-029-4.

Strany v knize jsou členěny do dvou sloupců s abecedně řazenými pojmy. Vypsané pojmy se vztahují převážně k pedagogice. V knize nalezneme například tyto pojmy: agresivita, ekologické vzdělávání, emoce, experiment, feedback, projekt výzkumu, seberealizace, validita testu, vzdělávací standardy, vzdělání atd.

ŘÍČAN, Pavel, 2000. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-410-9.

Autor se v této publikaci zamýšlí nad problémy romských dětí a reaguje na romský exodus v roce 1997. Publikace se zabývá problematiky romské menšiny nejen z pohledu historického ale i sociologického a politologického. Na začátku, tedy v úvodu se autor věnuje historii Romů a jejich usazování na našem území. Dále se zabývá problémy, které vznikly na základě společného soužití a s tím spojenou diskriminací. Poté se autorova pozornost obrací ke vzdělávání nejen romských dětí ale i starších obyvatel. V závěrečné části jsou předloženy možné řešení stávající situace.

SAMKOVÁ, Klára, 2012. *Romská otázka: Psychologické příčiny sociálního vyloučení Romů*. Praha: Blinkr. ISBN 978-80- 87579-03-9.

Na začátku knihy autorky Kláry Samkové se nachází její prolog s uvedením faktu, že autorka píše z pozice „romské manželky a matky“ především pak z titulu někdejší „bílé romské političky“. Dále se v publikaci zabývá základními otázkami psychologických potřeb (bezpečí, láska, úcta atd.) s nimiž se Romové setkávají. Těmto otázkám předchází úvahy ze strachu ze svobody.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana, 2008. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-182-2.

Knihy se zabývá problematikou Romů – jejich výchovou, zvyky a problémy multikulturního soužití na území české republiky. Nalezneme zde různé aspekty rasismu a přidružené

diskriminace. Na tyto dva aspekty navazují informace o národnostních menšinách a v neposlední řadě zajímavý výzkum týkající se postoje žáků základních ale i středních škol k rasismu a k cizincům. Dále se díky publikaci, která se dočkala druhého vydání, seznámení s vytvářením modelových situací, v nichž figuruje především xenofobie a neporozumění a to díky interaktivních her.

ŠOTOLOVÁ, Eva, 2001. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0277-0.

Knih se zabývá problémy malých Romů a to nejvíce v oblasti vzdělávání. Je určena pro všechny lidi, kteří pracují s romskými dětmi a měla by být ve všech školách pracujících s romskou populací dostupná. V tenké knize nalezneme podrobně vypsanou problematiku např. přípravných tříd, otázky romského asistenta atd. Obsah je rozdělen do pěti hlavních kapitol týkajících se romské historie, romského jazyka, vzdělávání Romů u nás a v poslední řadě i v zahraničí. Poslední strany knihy jsou věnované černobílým fotografiím z roku 1997.

PŘÍLOHA P II: SLOVNÍK POJMŮ POUŽITÝCH V BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Diskriminace: *Neuznávání rovnosti někoho v přiznávání jeho práv a výhod, postavení ve společnosti.* (Balvín, 2012 s. 51).

Etnikum: Skupina lidí, kteří mají nejen společný jazyk a původ ale sdílejí i společnou kulturu (Balvín, 2012, s. 35).

Integrace: začlenění skupiny nebo jednotlivce do jiného uskupení a respektování zbylými členy skupiny, do níž se začleňují (Hladík, 2006 s. 72).

Kultura: ucelený systém hodnot, významů a společenských norem, jimiž se ostatní členové společnosti řídí a díky socializaci se předává dalším generacím (Hladík, 2006, s. 72).

Majorita: *(většina): kvantitativní kategorie, která označuje větší počet prvků nebo jedinců oproti jiné skupině nebo skupinám, nejčastějším určujícím znakem etnikum, náboženství, věk apod.: vztahy mezi většinou a menšinami jsou častým předmětem zájmu sociálních věd* (Hartl, Hartlová, 2000, s. 310).

Minorita: *(menšina): kulturní, náboženská, národnostní, rasová, příjmová menšina, která je znevýhodněna či je objektem předsudků ze strany jiné skupiny* (Hartl, Hartlová, 2000, s. 669).

Multikultura: je stav, kdy nestejně kultury existují vedle sebe s možností ovlivnění (Balvín, 2012, s. 32).

Multikulturní výchova: je výchova zaměřená na to, aby učila lidi z různých národů a etnik jak spolupracovat a navzájem se respektovat (Průcha, 2006, s. 15).

Národnost: *příslušnost ke skupině osob se společným původem, kulturou, případně jazykem, náboženstvím nebo jinou charakteristikou, které ji odlišují od ostatní populace* (Průcha, 2006, s. 37).

Národnostní menšina: společenství lidí, kteří žijí na stejném místě, avšak od ostatních se odlišují kulturou, původem, tradicemi (Průcha, 2006, s. 40).

Rasy: velké množství lidí s charakteristickými, dědičnými tělesnými znaky, které se vytvořily vlivem přírodního prostředí (Balvín, 2012, s. 50).

Rasismus: jednání, které přesahuje pouze vnímání rasových odlišností, ale mění se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům cizí rasy (Balvín, 2012, s. 49). Přesvědčení o méněcennosti ostatních ras, naše rasa je vyjímečná (Hladík, 2006, s. 72).

PŘÍLOHA P III: SEZNAM VYBRANÝCH BAKALÁŘSKÝCH PRACÍ NA TÉMA ROMOVÉ OD ROKU 2013 NA UTB

BÁBÍČKOVÁ, Lenka. *Postoje žáků základních škol k národnostním menšinám.* Zlín, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Michaela Lukešová.

BENÍČKOVÁ, Pavla. *Názory žáků 5. a 9. tříd na soužití s národnostními menšinami v ČR.* Zlín, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: PhDr. Hana Včelařová.

BRÁZDOVÁ, Daniela. *Inkluzivní vzdělávání Romů a cizinců v současné škole.* Zlín, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

ČERNÁ, Vendula. *Postoje rodičů k multikulturnímu prostředí na 1. stupni základních škol v Uherském Hradišti.* Zlín, 2015. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

DANIELOVÁ, Renata. *Romové a domovy pro seniory.* Brno, 2015. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: prof. JUDr. PhDr. Dalibor Jílek, CSc.

DVÍŽE, Zdeněk. *Názory obyvatel Opavska na etnické a národnostní menšiny.* Zlín, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

FALEŠNÍKOVÁ, Marie. *Zkušenosti Romů s hledáním zaměstnání.* Zlín, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

FOJTŮ, Monika. *Postoje učitelů mateřských škol k dětem národnostních menšin.* Zlín, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Barbora Petrů Puhrová.

FUKSOVÁ, Kristýna. *Národnostní menšiny z pohledu středoškolských studentů v okrese Kroměříž.* Zlín, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Eva Šalenová.

HANÁČKOVÁ CHLOUPKOVÁ, Renata. *Romská cesta - odkud, jak a kam kráčí Romové.* Brno, 2013. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

HAVLÍČEK, Libor. *Determinanty sociální exkluze romského etnika.* Brno, 2013. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.

HUJOVÁ, Martina. *Postoje studentů středních škol k menšinám.* Zlín, 2015. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

INGROVÁ, Nikol. *Postoje žáků středních škol k národnostním menšinám.* Zlín, 2015. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

JAKUBÍČEK, Stanislav. *Miroslav Dědič a edukace Romů v České republice.* Zlín, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

KONÍČKOVÁ, Yvona. *Rasové a etnické předsudky v postojích dnešní mladé generace.* Zlín, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

KORCOVÁ, Jiřina. *Etnografický výzkum subkultury. Příklad Romů v Brně.* Brno, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Michal Vavřík, Ph.D.

KVAPILOVÁ, Denisa. *Vztah Romů z brněnské sociálně vyloučené lokality k majoritní společnosti.* Brno, 2015. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: PhDr. Mgr. Antonín Dolák, Ph.D.

LAŠTOVICOVÁ, Jana. *Analýza příčin sociální exkluze romské minority.* Brno, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: PhDr. Ivan Nedoma.

LAZAROVÁ, Eva. *Příprava romských dětí do školy v nízkoprahových zařízeních.* Zlín, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

MACHOVSKÁ, Michaela. *Romové a jejich začlenění do společnosti.* Brno, 2013. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. František Vízdal, CSc.

MIKEŠOVÁ, Tereza. *Postoje pedagogů středních škol v okrese Žďár nad Sázavou k etnickým a národnostně odlišným žákům.* Zlín, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

MOKRÁ, Lucie. *Diskriminace romských dětí v základním vzdělávání ve světle antidiskriminačního práva.* Brno, 2013. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková.

NAVRÁTIL, Jan. *Etnické a rasové předsudky v postojích dnešní mladé generace.* Brno, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: PhDr. Hana Jůzlová.

NĚMEČKOVÁ, Aneta. *Volnočasové aktivity romských a neromských žáků základních škol v Břeclavi.* Zlín, 2015. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

NOVÁKOVÁ, Simona. *Rasové a etnické předsudky dětí a mládeže.* Zlín, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

OTÁHALOVÁ, Simona. *Postoje studentů oboru sociální pedagogika k Romům.* Zlín, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

PALKOVIČOVÁ, Veronika. *Problematika selekce romských žáků z pohledu učitelů základních škol a základních škol praktických.* Zlín, 2015. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Anna Šafránková, Ph.D.

PASTIERČINOVÁ, Kateřina. *Využití multikulturní výchovy při edukační práci v mateřských školách ve Zlínském kraji.* Zlín, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

PAUŘÍKOVÁ, Tereza. *Vzdělávání Romů na 1. stupni základní školy.* Zlín, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

POSPÍŠILOVÁ, Veronika. *Multikulturní přístupy k problematice horečky u dětí.* Zlín, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Gabriela Gajzlerová.

SCHOTTLOVÁ, Iva. *Sociální pedagog jako činitel při socializaci mladých Romů.* Zlín, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

SICHÁLKOVÁ, Tamara. *Multikulturní andragogika a Romové.* Zlín, 2013. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

SMÍLKOVÁ, Jana. *Kulturní a multikulturní andragogika a jejich význam pro výchovu a vzdělávání dospělých.* Zlín, 2014. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

SROKA, Michal. *Romové jako cílová skupina terénní sociální práce.* Brno, 2015. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Monika Tannenbergerová, Ph.D.

STAŇKOVÁ, Iva. *Romská hudba jako most mezi českou majoritní společností a romskou minoritou.* Zlín, 2013. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

STEHLÍK, Oldřich. *Multikulturní výchova - poslání, vývoj a aplikace.* Brno, 2013. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Monika Tannenbergerová, DiS.

ŠIMČÍKOVÁ, Radka. *Role nízkoprahových zařízení v životě romských dětí a mládeže ve Vsetíně.* Zlín, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

ŠIMKOVÁ, Kateřina. *Postoje žáků středních škol v Litomyšli a Lanškrouně k národnostním a etnickým menšinám.* Zlín, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ŠMIGURA, Marek. *Soužití majority s romskou minoritou ve Vsetíně.* Zlín, 2015. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

TALAŠOVÁ, Jitka. *Vliv multikulturního workshopu "Od předsudků k rasismu" na znalosti a postoje žáků ZŠ a studentů SŠ ve Zlíně.* Zlín, 2014. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

VAŠKOVÝCH, Lucie. *Hodnocení multikulturních subkompetecí žáků základních a středních škol.* Zlín, 2015. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

VENTEROVÁ, Lenka. *Edukace a Romové v podmínkách předškolního a základního vzdělávání.* Zlín, 2014. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

VEVERKOVÁ, Marie. *Andragogický a filozofický rozměr romské kultury jako téma kulturní a multikulturní andragogiky.* Zlín, 2014. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

VRBOVÁ, Blanka. *Postoje žáků k obyvatelům romské národnosti.* Zlín, 2013. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Eva Machů, Ph.D.

VYCHOPŇOVÁ, Lucie. *Žebříček hodnot vsetínských Romů.* Zlín, 2013. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

WESLEYOVÁ, Kateřina. *Problematika vzdělávání nelékařského personálu v rámci komunikačních a kulturních bariér při péči o pacienty odlišných etnik v nemocničním zařízení.* Zlín, 2015. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Renata Polepilová.

PŘÍLOHA P IV: SEZNAM VYBRANÝCH DIPLOMOVÝCH PRACÍ NA TÉMA ROMOVÉ OD ROKU 2013 NA UTB

BEDNAŘÍKOVÁ, Šárka. *Vzdělávání Romů na středních školách.* Zlín, 2015. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

BUCHTA, Ondřej. *Záškoláctví dětí ze sociálně vyloučené lokality jako projev jejich postoje ke školnímu vzdělávání.* Zlín, 2014. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.

DAŇHELOVÁ, Hana. *Postavení školy při práci se sociálně znevýhodněným žákem.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

FRIEDLOVÁ, Lucie. *Multikulturní výchova v mateřské škole.* Zlín, 2014. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

GAJDOŠÍKOVÁ, Veronika. *Postoje žáků základních škol v Otrokovicích k národnostním menšinám.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jan Kalenda, Ph.D.

HOLUBOVÁ, Simona. *Inkluze romské minority a klima školy v sociálně pedagogických souvislostech.* Zlín, 2015. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

JANEČKA, Vladimír. *Problematika romského etnika na území České republiky.* Brno, 2013. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

JANÍČKOVÁ, Alžběta. *Romský žák v centru pedagogického pohledu.* Brno, 2015. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Monika Tannenbergerová, Ph.D.

JUŘÍNKOVÁ, Gabriela. *Determinanty vztahu romského žáka ke vzdělávání.* Zlín, 2013. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

KINKSÁ, Soňa. *Využívání příspěvku na péči romským etnikem.* Zlín, 2015. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.

KLOUBKOVÁ, Pavla. *Locus fo control a školní úspěšnost romských žáků základních škol.* Zlín, 2015. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.

KRYSTÝN, Miroslav. *Vliv projektu "Škola pro všechny" na postoje žáků středních škol.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

LOŠEK, Václav. *Multikulturní výchova v programech a projektech státních a neziskových organizací.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

LUKÁŠ, Petr. *Postoje romských dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí ke vzdělávání.* Zlín, 2015. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

MARTÍNKOVÁ, Anna. *Chudoba a její vliv na rodiny s nezaopatřenými dětmi ve Zlínském kraji.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

PAŠEK, Leoš. *Minority ve společnosti pohledem studentů středních škol.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.

PAVLÍKOVÁ, Barbora. *Spolupráce Základní školy Náměstí Jana Zajíce ve Vítkově s rodinami romských žáků.* Zlín, 2013. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

PIETEROVÁ, Kateřina. *Romská rodina a dítě - cesty k uplatnění ve společnosti.* Zlín, 2013. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

PROCHÁZKOVÁ, Gabriela. *Multikulturní výchova v globalizovaném světě.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

ROLENCOVÁ, Magda. *Identifikace překážek inkluzivního vzdělávání v současném základním školství.* Brno, 2015. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Monika Tannenbergerová, Ph.D.

SEDLÁČKOVÁ, Marcela. *Život v lokalitě obývané převážně sociálně vyloučenými.* Brno, 2014. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Michal Vavřík, Ph.D.

STAŇKOVÁ, Iva. *Romská hudba jako zrcadlo aktuálních problémů sociální pedagogiky.* Zlín, 2015. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

ŠERÝ, Jakub. *Multikulturní výchova v kurikulárních dokumentech a její implementace ve výuce.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

VÁLKOVÁ, Lucie. *Příprava romských dětí na zahájení školní docházky.* Zlín, 2015. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

VENTEROVÁ, Lenka. *Integrace bilingvních dětí do základních škol v závislosti na rodinném prostředí.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

VÍTKOVÁ, Lucie. *Postoje romských rodičů k výchově a vzdělávání v majoritní společnosti.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ZAJÍČKOVÁ, Lucie. *Realizace multikulturní výchovy na základních školách ve Zlínském kraji z pohledu žáků 9. tříd.* Zlín, 2016. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ZAVŘELOVÁ, Jana. *Role přípravné třídy ve vzdělávání romských dětí.* Zlín, 2013. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí: doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

PŘÍLOHA P V: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jsem studentkou Sociální pedagogiky – kombinované studium na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Dovoluji si Vás touto cestou oslovit a požádat Vás o anonymní vyplnění níže uvedeného dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce. Dotazník se týká problematiky vzdělávání Romů v mateřských a základních školách ve Zlínském kraji. Zjištěné skutečnosti budou použity pouze pro mou soukromou potřebu a nebudou nijak publikovány. Zvolené odpovědi prosím zakroužkujte.

S poděkováním za Váš čas a s přáním hezkého dne

Dominika Vávrová

Ve Vsetíně 17. ledna 2017

1) Jste muž či žena?

- a) Žena
- b) Muž

2) Kde pracujete?

- a) V mateřské škole
- b) Na základní škole

3) Jaké je Vaše postavení v zaměstnání?

- a) Ředitel / Ředitelka
- b) Učitel / Učitelka
- c) Provozní zaměstnanec
- d) Pedagogický, osobní nebo školní asistent

- 4) Navštěvují Vaši školu romské děti pravidelně nebo je jejich docházka spíše sporadická?**
- a) Romské děti mají pravidelnou docházku
 - b) Romské děti mají nepravidelnou docházku
 - c) Nedokážu posoudit – každé dítě má jinou docházku
- 5) Navštěvují Vaši školu více romští chlapci nebo děvčata?**
- a) Chlapci
 - b) Děvčata
 - c) Nedokážu posoudit
- 6) Je dle Vašeho názoru dostatečná sociální pomoc minoritním dětem ze strany učitelů / zaměstnanců Vaší školy?**
- a) Ano
 - b) Nevím, nedokážu posoudit
 - c) Ne, je zcela nedostatečná
- 7) Jaká je podle Vás komunikace s romskými rodiči?**
- a) Dobrá
 - b) Dostačující
 - c) Špatná
- 8) Jaký je podle Vás vztah dětí z majoritní komunity k dětem z komunity minoritní?**
- a) Nedělají rozdíly
 - b) Chovají se nepřátelsky
 - c) Nedokážu posoudit
- 9) Pokud je ve škole více romských dětí, začleňují se sami do kolektivu dětí?**
- a) Začleňují se bez problémů
 - b) Se začleňováním mají problémy, ale chtějí se začlenit
 - c) Nestojí o začleňování
 - d) Nedokážu posoudit

10) Mají romští rodiče zájem spolupracovat s učitelem / učitelkou a zajímat se o výsledky svých dětí?

- a) Nespolupracují
- b) Spolupracují
- c) Částečně spolupracují
- d) Nedokážu posoudit

11) Jaký jazyk podle Vás preferují Romové v soukromí a doma?

- a) Český
- b) Romský
- c) Nevím

12) Jaké sociální zázemí mají romské děti ve Vašem zařízení?

- a) Vynikající
- b) Dobré
- c) Špatné
- d) Velmi špatné

13) Působí ve Vaší škole osobní, pedagogický nebo školní asistent pro romské děti?

- a) Ano
- b) Ne

14) Pokud jste v předchozí otázce odpověděli ano, je tento asistent romské národnosti?

- a) Ano
- b) Ne

15) Máte ve svém okolí – městě zřízeny přípravné třídy (nulté ročníky) pro děti?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

16) Myslíte si, že přípravné třídy jsou pro děti přínosem?

a) Ano

b) Ne

17) Pokud jste výše odpověděl / odpověděla ano, prosím napište proč:

.....

.....

.....

.....

.....